

Skoðunarhandbók

Fóður

Janúar 2020

Efnisyfirlit

1. Inngangur	2
1.1. Lagagrunnur	2
1.2. Verklag	2
1.3. Breytingar frá fyrri útgáfu	3
1.4. Skilgreiningar	3
1.5. Skoðunarkerfið	5
1.6. Áhættumiðað opinbert eftirlit	7
1.7. Myndatökur	8
1.8. Gjaldtaka	8
1.9. Mat á athugasemdum og eftirfylgni	8
1.10. Eftirfylgni og þvingunaraðgerðir	10
1.11. Áhættumiðað opinbert eftirlit	11
1.12. Flokkun starfsstöðva	11
2. Leyfi.....	12
2.21. Samþykki / Leyfi.....	12
3. Starfsfólk	13
3.21. Skipulag, þekking, þjálfun og hæfni.....	13
3.22. Hreinlæti / heilsa byggir á eftirfarandi ákvæðum:	14
4. Byggingar og búnaður	15
4.21. Vatn	15
4.22. Meindýr / smitvarnir	16
4.23. Þrif	17
4.24. Eigið viðhaldseftirlit með byggingum og búnaði.....	19
4.25. Hönnun starfsstöðva*.....	20
4.26. Aukaafurðir úr dýrum (1. og 2. flokkur ABP) og spilliefni	23
5. Vörumeðferð.....	25
5.21. Umbúðir	25
5.22. Aðskilnaður	25
5.23. Merkingar, framsetning upplýsinga	28
6. Framleiðslustjórnun	31
6.21. Móttaka.....	31
6.22. Tíma- og hitastigsstýring.....	32
6.23. HACCP – kerfi*	33
6.24. Fyrirbyggjandi aðgerðir samkvæmt hættugreiningu - Sérstakar afurðir	36
6.25. Ákvæði v. díoxín- og PCB-mælingar á lýsi og fitu sem ætluð eru í fóður	37
7. Neytendavernd	38
7.21. Rekjanleiki	38
7.22. Kvartanir / innkallanir/ tilkynningaskylda.....	38
7.23. Úrbætur*	39
7.24. Innri úttektir	40

1. Inngangur

1.1. Lagagrunnur

Til grundvallar þessari skoðunarhandbók eru lög nr. [22/1994](#) um eftirlit með fóðri, áburði og sáðvöru, með síðari breytingum. Með samþykki laga nr. 143/2009 var EB löggjöf um opinbert eftirlit og hollustuhætti matvæla og fóðurs innleidd hér á landi frá 1. mars 2010 og þar með gildir sama löggjöf um matvæli og fóður í öllum ríkjum á Evrópska efnahagssvæðinu (EES). Á Íslandi eru reglugerðir ESB innleiddar orðréttar sem fylgiskjöl með sérstökum gildistökureglugerðum. Í skoðunarhandbókinni er víða vitnað til þessara reglugerða. Dæmi: Reglugerð nr. 183/2005/EB (107/2010).

Fyrir fóður eru eftirfarandi reglugerðir mikilvægastar varðandi kröfur til stjórnenda fóðurfyrirtækja:

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) um hollustuhætti er varða fóður ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [340/2001](#) um eftirlit með fóðri.
- Reglugerð nr. [1831/2003/EB](#) um aukefni í fóðri ([1018/2006](#))
- Reglugerð nr. [178/2002/EB](#) um almennar meginreglur og kröfur samkvæmt lögum um matvæli, um stofnun Matvælaöryggisstofnunar Evrópu og um málsmeðferð vegna öryggis matvæla. ([102/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#) um heilbrigðisreglur að því er varðar aukaafurðir úr dýrum og afleiddar afurðir sem ekki eru ætlaðar til manneldis og reglugerð nr. [142/2011/EB](#) um framkvæmd reglugerðar nr. 1069/2009/EB um heilbrigðisreglur, að því er varðar aukaafurðir úr dýrum og afleiddar afurðir sem ekki eru ætlaðar til manneldis, og um framkvæmd tilskipunar 97/78/EB að því er varðar tiltekin sýni og hluti sem eru undanþegin heilbrigðiseftirliti með dýrum og dýraafurðum á landamærum samkvæmt þeirri tilskipun. ([674/2017](#))
- Reglugerð nr. [767/2009/EB](#) um notkun og markaðssetningu fóðurs. ([744/2011](#)).
- Reglugerð nr. [68/2013/EB](#) um skrá yfir fóðurefni ([388/2014](#)).
- Reglugerð nr. [454/2010/EB](#) um tilteknar aðlögunarráðstafanir og um merkingu fóðurs ([746/2011](#)).
- Reglugerð nr. [152/2009/EB](#) um aðferðir við sýnatöku og greiningu vegna opinbers eftirlits með fóðri ([1012/2010](#))
- Reglugerð nr. [2017/625/EB](#) um opinbert eftirlit.

1.2. Verklag

Matvælastofnun (hér eftir nefnd MAST) rekur gæðakerfi sem byggir á verklagsreglum, vinnulýsingum og leiðbeiningum ásamt eyðublöðum og gátlistum. Skoðunarhandbækur eru leiðbeiningaskjöl og hluti gæðahandbókar MAST. Þessi handbók er leiðbeiningaskjal með auðkennið LBE-079 - Skoðunarhandbók – Fóður. Hún er til stuðnings vinnulýsingu VLY-001 – Leyfi og VLY-002 - Eftirlit – Vinnsla matvæla og fóðurs sem tilheyrir verklagsreglu VLR-021 - Eftirlit.

Við útgáfu leyfa til fóðurfyrirtækja er unnið skv. VLR-017 – Leyfi og VLY-001.

Markmið með handbókinni er að tryggja samræmi við framkvæmd eftirlits. Við skoðun er stuðst við gátlista sem eru breytilegir og taka mið af tilefni heimsóknarinnar. Niðurstöður eftirlits eru færðar í eftirlitsgagnagrunn, eins og lýst er í VLY-002 og LBE-009, ÍsLeyf - rafrænt skráningarkerfi leyfishafa, útgáfu leyfa og eftirlits.

Á vef Matvælastofnunar, www.mast.is, er að finna öll gögn sem vísað er til í þessum leiðbeiningum ásamt öðru efni sem nýtist einstaklingum og fyrirtækjum við undirbúning umsóknar um leyfi til framleiðslu, flutnings, geymslu, meðhöndlunar, markaðssetningar og notkunar á fóðri.

1.3. Breytingar frá fyrri útgáfu

Talsverðar breytingar eru á þessari skoðunarhandbók frá þeirri sem tók gildi 2012. Breytingar hafa orðið á verklýsingum og verkferlum. Ný löggjöf um aukaafurðir dýra hefur verið innleidd með reglugerð nr. 674/2017 (1069/2009/EB og 142/2011/EB), en hún tók við af eldri löggjöf. Breytingar hafa orðið á II. viðauka reglugerðar 183/2005/EB (107/2010), þar sem reglur varðandi díoxín eru hertar. Einnig hefur ný reglugerð um opinbert eftirlit 2017/625/EB tekið gildi.

1.4. Skilgreiningar

Starfsstöð telst vera hver sá staður sem hlotið hefur starfsleyfi frá Matvælastofnun til framleiðslu matvæla eða fóðurs.

Framleiðsla er meðferð hráefnis, vinnsla, pökkun og meðferð fóðurs. Hér er einnig átt við húsnæði, störf, hreinlæti og annað sem tengist framleiðslu, svo og efni og hluti sem geta komist í snertingu við fóður.

Dreifing er hvers konar flutningur, framboð og afhending, þar með talið innflutningur, útflutningur og sala. Hér er einnig átt við geymslu og annað sem tengist dreifingu.

Snertiefni eru efni og hlutir t.d. umbúðir, ílát, áhöld, tækjabúnaður, sem koma í snertingu við fóður.

Umbúðir eru allar umbúðir sem umlykja eða hafa að geyma fóður, eða efni sem notuð eru við framleiðslu fóðurs.

Hráefni eru öll efni sem notuð eru við framleiðslu fóðurs.

Hollustuhættir eru ráðstafanir og skilyrði sem eru nauðsynleg til að halda hættu í skefjum og tryggja að fóður sé hæft til neyslu fyrir þau dýr sem það er ætlað.

Mengun er þegar hættu er á að óæskileg efni eða örverur geta borist í fóðrið og skapað hættu fyrir heilbrigði dýra sem neyta þess.

Vinnsla er hvers kyns aðgerð sem hefur í för með sér umtalsverða breytingu á upphaflegu afurðinni þ.m.t. hitun, þurrkun, þrýstímótun, blöndun fóðurhráefna og fleira.

Góðir starfshættir eru þær forsendur sem þurfa að vera til staðar í fóðurfyrirtækjum svo hægt sé að viðhafa góða hollustuhætti og til þess að það innra eftirlit sem fyrirtækið viðhefur, komi að gagni.

Hættu er líffræðilegur, efnafræðilegur eða efnislegur áhrifavaldur í fóðri eða ástand fóðurs sem getur verið heilsuspillandi

Innra eftirlit er eftirlit á vegum framleiðanda eða dreifanda í þeim tilgangi að tryggja gæði, öryggi og hollustu vörunnar.

HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point) einnig skammstafað GáHMSS (greining á hættu og mikilvægir stýristaðir) er kerfisbundin aðferð sem notuð er til að greina hættu á öllum þrepum framleiðsluferils fóðurs, ákvörðun mikilvægra stýristaða (MSS) og aðferð til að hafa stjórn á þeim hættum sem eru til staðar.

Mikilvægur stýristaður (MSS) er staður eða þrep í framleiðsluferlinum þar sem hægt er að hafa stjórn á hættu sem er eða getur verið til staðar.

Markaðssetning er að hafa umráð yfir fóðri með sölu fyrir augum þ.m.t. að bjóða þau til sölu eða afhendingar í öðru formi, gegn gjaldi eða endurgjaldslaust, og sjálf salan, dreifingin eða önnur form afhendingar.

Fóður er efni eða vörur, einnig aukefni, hvort sem þau eru fullunnin, unnin að hluta eða óunnin, sem ætluð eru til fóðrunar dýra.

Fóðurfyrirtæki fyrirtæki sem starfar við framleiðslu, vinnslu, geymslu, flutning eða dreifingu fóðurs, þ.m.t. framleiðsla, vinnsla eða geymsla framleiðanda á fóðri handa dýrum á eigin bújörð, hvort sem fyrirtækið er rekið í ágóðaskyni eður ei og hvort sem það er einkarekið eða opinbert fyrirtæki.

Stjórnandi fóðurfyrirtækis er einstaklingur og lögaðili sem er ábyrgur fyrir því að farið sé að kröfum samkvæmt lögum um fóður í fóðurfyrirtækjum undir þeirra stjórn.

Rekjanleiki er sá möguleiki að rekja uppruna og feril fóðurs.

Opinbert eftirlit er eftirlit á vegum stjórnvalda í þeim tilgangi að tryggja að framfylgt sé ákvæðum laga og reglna um fóður og stuðla að fræðslu og upplýsingamiðlun.

Opinber eftirlitsaðili er Matvælastofnun skv. lögum nr. 22/1994.

Úttekt er kerfisbundin og óháð rannsókn til þess að skera úr um hvort tiltekin starfsemi og tengdur árangur sé í samræmi við fyrirhugað fyrirkomulag og hvort þessu fyrirkomulagi sé hrundið í framkvæmd með skilvirkum hætti og henti til að ná settum markmiðum.

Skoðun er rannsókn á öllum þáttum fóðurs, matvæla, heilbrigðis og velferðar dýra til að ganga úr skugga um að viðkomandi þáttur eða þættir samrýmist lögum um fóður og matvæli og reglum um heilbrigði og velferð dýra.

Vöktun er framkvæmd skipulagðrar runu athugana eða mælinga til að öðlast yfirsýn yfir hvort farið er að lögum um fóður eða matvæli eða reglum um heilbrigði og velferð dýra.

Eftirlitsáætlun er lýsing, sem lögbært yfirvald hefur samið, með almennum upplýsingum um uppbyggingu og skipulag opinberra eftirlitskerfa sinna.

Sannprófun er aðgerð sem felst í því að kanna, með rannsókn og á grundvelli hlutlægra sönnunargagna, hvort tiltekna kröfur hafi verið uppfylltar.

Eftirlit er eftirlit með einu fóður- eða matvælafyrirtæki eða fleiri, rekstraraðilum fóður- eða matvælafyrirtækja eða starfsemi þeirra.

1.5. Skoðunarkerfið

Markmið skoðunar er að sannreyna hvort góðum starfsháttum sé beitt við framleiðslu og meðhöndlun fódurs. Rík áhersla er lögð á að stjórnendur fóðurfyrirtækja uppfylli kröfur sem settar eru fram í gildandi reglugerðum nr. [178/2002/EB](#) um almennar meginreglur og kröfur samkvæmt lögum ([102/2010](#)), [183/2005/EB](#) um hollustuhætti er varða fóður um fóður ([107/2010](#)). Reglugerðir nr. [1069/2009/EB](#) og nr. [142/2011/EB](#) um heilbrigðisreglur að því er varðar aukaafurðir úr dýrum og afleiddar afurðir sem ekki eru ætlaðar til manneldis ([674/2017](#)) og reglugerð [340/2001](#) um eftirlit með fóðri. Stjórnendur fóðurfyrirtækja eiga að tryggja að fóður sem framleitt er undir þeirra stjórn, sé öruggt og í því skyni ber þeim að lýsa starfsháttum sínum með verklagsreglum sem byggja á aðferðum HACCP. Stjórnendur fóðurfyrirtækja sem eingöngu sinna frumframleiðslu og meðhöndlun hennar þurfa þó aðeins að sýna fram á góða framleiðsluhætti. Skoðunarhandbókinni er skipt upp í sjö kafla:

1. Inngangur
2. Leyfi
3. Starfsfólk
4. Byggingar og búnaður
5. Vörumeðferð
6. Framleiðslustjórnun
7. Neytendavernd

Kaflar 2 – 7 lýsa kröfum sem gerðar eru til þess efnis sem kaflinn fjallar um og hvernig eftirliti er háttað. Hverjum hinna 6 kafla er skipt upp í mismunandi marga undirkafla, sem síðan hver um sig samanstendur af nokkrum skoðunatriðum.

Dæmi úr 5. kafla:

5 VÖRUMEDFERÐ	(5 er kaflaheiti)
5.23. Merkingar, framsetning upplýsinga	(5.23 er undirkafla)
5.23.1. Verklag*	(5.23.1 - 5.23.5 eru skoðunatriði)
5.23.2. Skráning	
5.23.3. Lágmarksupplýsingar	
5.23.4. Vara í neytendaumbúðum	
5.23.5. Innri rekjanleiki	

1.5.1. Framkvæmd skoðunar

Tilfni skoðana getur verið mismunandi t.d.:

- Úttekt v/ leyfisumsóknar
- Reglubundin skoðun
- Endurkoma vegna alvarlegra frávíka (eftirfylgni)
- Ábending/kvörtun
- Sýnataka
- Umbeðin
- Úttekt 3ja aðila
- Annað

Leyfisskírteinið gefur til kynna þá starfsemi sem leyfið gildir fyrir, leyfishafa og aðsetur starfsstöðvar fyrirtækisins. Sé um að ræða úttekt vegna umsóknar um leyfi eru einungis þau atriði tekin út sem eru merkt með * í bók þessari. Ef sótt hefur verið um viðbót við leyfi er að auki þörf á að skoða atriði sem orsakað geta hættu vegna nálægðar við aðra starfsemi.

1.5.2. Upphafsfundur

Skoðunarmaður lýsir tilfni heimsóknarinnar og fyrirkomulagi heimsóknar/skoðunar og fær upplýsingar um vinnslustöðina sem geta auðveldað skoðun.

1.5.3. Skoðun

Ef skoðunarmaður er ekki kunnugur starfsstöðinni er eðlilegt að hefja skoðun með ábyrgðarmanni hennar eða fulltrúa hans sem sýnir honum starfsstöðina og kynnir hann fyrir þeim sem sjá um hina ýmsu hluta framleiðslunnar.

Eftir að hafa verið sýnd starfsstöðin skal skoðunarmaður fara yfir gæðahandbók fyrirtækisins og verklagsreglur með ábyrgðarmanni framleiðslunnar. Ábyrgðarmaður skal þá leggja fram þau skjöl sem skoðunarmaður biður um.

Skoðunarmaður hefur til hliðsjónar skýrslu frá síðustu skoðun. Farið er yfir frávik sem komu þá fram og kannað hvort frávik með útrunna fresti hafi verið lagfærð.

Jafnframt óskar skoðunarmaður eftir tímasettri viðhalds- og úrbótaáætlun fyrir starfsstöðina. Frávik sem þar eru færð inn úr eigin athugunum ábyrgðarmanna, teljast ekki til frávíka, nema þau séu komin fram yfir áætlaðan tíma eða ef áætlunin ber með sér að ekki sé eftir henni farið varðandi viðhald og úrbætur frávíka.

Skoða skal gögn er snúa að tilfni heimsóknarinnar. Skoðunarmaður skoðar starfsstöðina samkvæmt aðferðum þessarar handbókar til að sannreyna að innra eftirlitið virki eins og krafist er, að byggingar, búnaður og starfsvenjur séu í samræmi við kröfur um hollustuhætti og hreinlæti, öryggi og lýsingu á lokaafurð.

Skoðunarmaður metur m.a. með samtölum við starfsmenn hvort þeir hafi hlotið viðeigandi þjálfun, einkum ef starfsmanni er falin vöktun eða eftirlit með mikilvægum stýristað (MSS).

Meðan á skoðun stendur skráir skoðunarmaður allar athugasemdir sem gætu verið frávik.

1.5.4. Bráðabirgðaskýrsla

Skoðunarmaður fyllir út skoðunarskýrslu á meðan á skoðun stendur og skráir dóma og fresti þar sem það á við skv. 1.7. Mat á athugasemdum og eftirfylgni.

1.5.5. Lokafundur

Frávikin skal kynna fyrir ábyrgðamanni vinnslunnar ef skýringar hans gætu haft áhrif á frávikið eða dóm þess. Skýrslan verði send í tölvupósti innan 7 daga og því geti hún breyst við yfirferð. Þegar ábyrgðarmaður opnar skýrsluna í pósthólfinu þá er staðfesting skráð í Ís-Leyf.

1.5.6. Eftirfylgni / næsta reglubundna skoðun

Sé um eftirfylgni að ræða kemur fram á skýrslu áætluð dagsetning eftirfylgniskoðunar. Sé um reglubundna skoðun að ræða leitast skoðunarmaður við að upplýsa ábyrgðarmann vinnslunnar um áætlaða tímasetningu næstu skoðunar. Hafa ber í huga niðurstöður eftirlits og eftirlitsáætlun sem byggð er á áhættumati og grunneftirlitsþörf starfsstöðvarinnar. Einnig skal líta til reglugerðar 2017/625/EB II. kafli I. þáttur 9. gr. 4. liður. Þar segir „Opinbert eftirlit skal fara fram án þess að tilkynnt sé um það fyrirfram nema rök séu færð fyrir því á tilhlýðilegan hátt að slíkar tilkynningar séu nauðsynlegar til að unnt sé að inna opinbera eftirlitið af hendi. Að því er varðar opinbert eftirlit að beiðni rekstraraðila getur lögbært yfirvald ákveðið hvort framkvæma eigi opinbera eftirlitið með eða án tilkynningar fyrirfram“.

Opinbert eftirlit með tilkynningu fyrirfram skal ekki útiloka opinbert eftirlit án tilkynningar fyrirfram.

1.5.7. Samantekt

Þegar það á við eru helstu niðurstöður skoðunarmanns teknar saman í lok skýrslugerðar og skráðar í „Aðrar athugasemdir“. Þar er t.d. tekið fram:

- Hvað vel hefur verið gert.
- Ábendingar um hvað betur mætti fara.
- Áherslur skoðunarmanns um eftirfylgni – þvingunarræði, andmæli veitt á vettvangi o.s. frv.
- Nöfn annarra skoðunarmanna Matvælastofnunar en skýrsluhöfundar.
- Leiðbeinandi umfjöllun um leyfi annarra yfirvalda t.d. heilbrigðiseftirlits sveitarfélaga á hverjum stað.

1.5.8. Skoðunarskýrsla

Þær athugasemdir sem kynntar voru ábyrgðarmanni á lokafundi eru færðar beint í gagnagrunn. Þegar skýrslan hefur verið yfirfarin og skráð inn í gagnagrunn er hún send til leyfishafa ásamt fresti til úrbóta. Skýrsla skal send í síðasta lagi viku eftir að skoðun fór fram.

1.6. Áhættumiðað opinbert eftirlit

Lögum samkvæmt skal skipulag opinbers eftirlits vera áhættumiðað þar sem horft skal m.a. til þeirrar hættu sem fylgir hráefninu, framleiðslunni og framleiðsluaðferðinni, eftirlitssögu starfsstöðvarinnar, og áreiðanleika innra eftirlits hennar. Er þá t.d. tekið mið af því hve viðkvæmt fóðrið er gagnvart skemmdaráhrifum, hver er fyrirhuguð notkun þess t.d. fyrir hvaða dýr og fleira. Með áhættumiððu eftirliti er tekið tillit til þessara þátta auk aðstæðna hjá hverjum framleiðanda, en þá er horft til umfangs og eðlis framleiðslunnar.

Út frá þessum forsendum eru starfsstöðvar áhættuflokkaðar en áhættuflokkur segir til um s.k. „eftirlitsþörf“ fyrir hverja starfsstöð fyrir sig í fjölda klukkustunda á ári. Viðbótartímar geta síðan bæst við vegna fjölbreytileika starfseminnar og hvort framleiddar séu vörur ætlaðar beint á neytendamarkað og er þá tekið mið af umfangi þeirrar framleiðslu. Sæki leyfishafi um viðbót við leyfi sitt eða ef breyting verður á þeim forsendum sem áhættuflokkunin byggir á, getur það leitt til breytinga á áhættuflokkun starfsstöðvarinnar og mati á eftirlitsþörf hennar. Með „starfsstöð“ er átt við þá framleiðslueiningu eða -einingar sem hafa sama „samþykkisnúmer“. Nánar um áhættu- og frammistöðuflokkunarkerfið má finna í leiðbeiningum um [Áhættu- og frammistöðuflokkun fóður- og matvælafyrirtækja sem heyra undir eftirlit Matvælastofnunar](#).

1.7. Myndatökur

Myndir geta verið gagnlegar og veita oft betri upplýsingar en texti. Hægt er að setja myndir inn á hvert skoðunaratriði sem stuðning við athugasemd. Heimilt er skv. 9.gr.b. laga nr. 22/1994 um eftirlit með fóðri áburði og sáðvöru að taka myndir á vettvangi. Æskilegt er að taka myndir þegar um „Alvarlegt frávik“ er að ræða. Einnig er hægt að nota myndir sem sönnun þess að úrbótum hafi verið sinnt.

1.8. Gjaldtaka

1.8.1. Reglubundið eftirlit

Gjald fyrir reglubundið eftirlit með starfsstöðvum sem hafa verið áhættuflokkaðar er samkvæmt [gjaldskrá](#) Matvælastofnunar. Aðeins er greitt fyrir eftirlit sem framkvæmt er á eftirlitsstað og greitt er fyrir hvern hafinn stundarfjórðung. Til viðbótar skal greiða akstursgjald fyrir hverja eftirlitsheimsókn samkvæmt reglugerð. Tímar vegna reglubundins eftirlits áhættuflokkaðra starfsstöðva eru skráðir í „Tímar“ við úttekt. Sé framkvæmt viðbótareftirlit s.s. vegna sérleyfismarkaða eða eftirlitsverkefna (t.d. merkingareftirlit) þá eru skráðir tímar í „Viðbótartímar“. Rauntími er skráður í „Viðbótartíma“, m.t.t. undirbúnings, aksturstíma, skoðunar og frágangs/skýrslugerðar.

Akstursgjald fylgir sjálfkrafa með skráningu á eftirliti.

1.8.2. Annað eftirlit

Tímar vegna eftirfylgniskoðana, ábendinga/kvartana, umbeðið o.s.frv. eru skráðir í „Tímar“ og reikna þarf með undirbúningi, aksturstíma, skoðun og frágangi/skýrslugerð. Gjald fyrir annað eftirlit er samkvæmt gjaldskrá.

Akstursgjald fylgir sjálfkrafa með skráningu á eftirliti. Sé um skil á umbeðnum gögnum í kjölfar reglubundins eftirlits að ræða, þá er það skráð inn sem eftirfylgniskoðun og hakað er við „Afgreitt á skrifstofu“. Tími vegna umsýslu/frágangs/skýrslugerðar er skráður í „Tímar“ við úttekt. Ef hakað er við „Afgreitt á skrifstofu“ fylgir ekki með akstursgjald. Gjaldtaka vegna eftirlits fer eftir reglugerð um gjaldskrá fyrir eftirlit og aðra gjaldskylda starfsemi Matvælastofnunar, [sjá reglugerð 220/2018](#).

Nánari leiðbeiningar er að finna í LBE-041 um framkvæmd innheimtu.

1.9. Mat á athugasemdum og eftirfylgni

Við skoðun sérhvers skoðunaratriðis skal skrá allar athugasemdir.

Athugasemdir geta fengið fimm vægi skv. eftirfarandi:

ÍL = Í lagi

Skoðunarmaður metur atriðið án frávika og dæmir Í lagi. Hann getur skrifað athugasemd við skoðunatriði ef þurfa þykir.

LS = Lagfært á staðnum:

Þegar gerð er athugasemd við starfsemi sem vikur frá ákvæðum laga eða reglugerða, sem hægt er að lagfæra á meðan skoðun fer fram eða tilvikið það lítilfjörlegt að það verður augljóslega lagfært strax að lokinni skoðun.

F = Frávik:

Þegar gerð er athugasemd við starfsemi sem vikur frá ákvæðum laga eða reglugerða, sem með óbeinum hætti getur leitt til framleiðslu óöruggs fóðurs en það er fóður sem er álitid geta falið í sér hættu fyrir heilbrigði manna eða dýra eða getur valdið því að dýraafurðir verða óhæfar til manneldis.

Gefinn er frestur fram að næstu reglubundnu skoðun eða næsta áætlaða vinnslu- og viðgerðarstoppi. Athugasemdin leiðir að öllu jöfnu ekki til sérstakrar endurkomu.

A = Alvarlegt frávik:

Þegar gerð er athugasemd við starfsemi sem vikur frá laga eða reglugerða, sem með beinum hætti getur leitt til framleiðslu fóðurs sem skaðar heilbrigði manna eða dýra eða veldur því að dýraafurðir verða óhæfar til manneldis.

Gefinn er frestur að hámarki 7 dagar eða gripið til þvingunarúrræða strax, ef athugasemdin gefur tilefni til. Athugasemdin krefst að jafnaði endurkomu.

ÚÁ = Sett á úrbótaáætlun:

Þegar athugasemd sem er fyrir á skýrslu og búið er að setja á úrbóta- og/eða viðhaldsáætlun er merkt við „Sett á úrbótaáætlun“, auk þess er sett inn dagsetning á hvenær fyrirhuguðum úrbótum eða viðhaldi verði lokið.

Meðalhófsreglan

Hafa verður hliðsjón af þeirri meginreglu stjórnarfarsréttarins, að stjórnvald skuli ekki fara strangar í sakir en nauðsynlegt er til að leysa það viðfangsefni, sem stjórnvaldinu er falið.

Meginsjónarmiðin að baki reglunni eru þau að stjórnvaldi sé ekki aðeins skylt að líta til þess markmiðs sem starf þess stefnir að, heldur beri því einnig að taka tillit til hagsmuna og réttinda þeirra aðila sem athafnir stjórnvalda og valdbeiting beinist að. Ber stjórnvöldum að fara ákveðinn meðalveg á milli þessara andstæðu sjónarmiða.

Þetta þýðir að áður en stjórnvald tekur ákvörðun um þvingunarúrræði verður stjórnvaldið að hafa gengið úr skugga um að markmiðum laganna verði ekki náð með öðru eða vægara móti.

1.10. Eftirfylgni og þvingunaraðgerðir

Ef athugasemd sem fékk Lagfrært á staðnum eða sambærileg er aftur til staðar í næstu skoðun, fær athugasemdin dóminn Frávik.

Verklag eftirlitsmanna MAST er sem hér segir, þegar úrbætur eru ekki gerðar innan tilskilinna fresta.

Skoðunatriði með dóminn Frávik.

- **Heimsókn 1 – reglubundin:** Veittur er frestur fram að næstu skoðun/framleiðsluhlí.
- **Heimsókn 2 – reglubundin:** Veita má frest til skamms tíma, að hámarki í 3 mánuði.
 - Skoðunatriðið fær enn dóminn Frávik en jafnframt er dæmt Alvarlegt frávik í skoðunatriði 7.23.1.
 - Skoðunarmaður bendir stjórnanda / ábyrgðarmanni á að þvingunarráðum verði beitt verði úrbótum ekki sinnt (9. gr. laga nr. 22/1994 um eftirlit með fóðri, áburði og sáðvöru).
- **Heimsókn 3 – endurkoma:** Skoðunatriðið fær dóminn Frávik en dæmt er Alvarlegt frávik í skoðunatriði 7.23.1, er veittur frestur lengst til 7 daga, andmælaréttur er veittur á vettvangi. Samhæfingarsvið MAST fær skoðunarskýrsluna og þvingunarferill (VFR-022) tekur við.

Skoðunatriði með dóminn Alvarleg frávik.

- **Heimsókn 1 – reglubundin:** Lengsti frestur sem veittur er til úrbóta er 7 dagar.
 - Eftirlitsmaður metur hvaða þvingunarráðum yrði beitt ef úrbótum verði ekki sinnt og kynnir það ábyrgðarmanni.
- **Heimsókn 2 – endurkoma:** Skoðunatriðið fær dóminn Alvarlegt frávik og dæmt er jafnframt Alvarlegt frávik í skoðunatriði 7.23.1, Samhæfingarsvið MAST fær skoðunarskýrsluna og þvingunarferill (VRF-022) tekur við.

Samhæfingarsvið MAST fylgir eftir skoðunarskýrslu vegna endurkomu og sem inniheldur dóminn Alvarlegt frávik í 7.23.1. Samhæfingarsviðið stýrir framkvæmd þvingunar. Stjórnanda er kynnt ákvörðun um þvingunaraðgerðir. Mál sem komast á þetta stig fá síðan lögformlega meðhöndlun hjá MAST.

Þvingunaraðgerðir geta t.d. verið:

- Stöðva starfsemi að öllu leyti eða að hluta
- Stöðva/takmarka framleiðslu og/eða dreifingu
- Leggja hald á vöru
- Farga vöru
- Álagning dagsekta
- Álagning stjórnvaldssekta
- Kæra til lögreglu

1.10.1. Tímabundin stöðvun starfsemi

Öll brot á lögum og reglum um fóðurframleiðslu geta leitt til tímabundinnar stöðvunar starfsemi að hluta eða í heild sinni.

Verði skoðunarmaður var við í skoðun að aðstæður eru óviðunandi og bein hætta stafi af ef framleiðsla heldur áfram, er hægt að grípa til tímabundinnar stöðvunar starfsemi. Þá er unnið samkvæmt VLY-051 í Gæðahandbók MAST.

Dæmi um tilvik sem geta leitt til stöðvunar starfsemi eru:

- Starfstöð ekki með leyfi til framleiðslu fóðurs
- Hluti af starfseminni er án leyfis
- Augljós hættu á krossmengun frá fóðurhræfni í tilbúið fóður
- Áberandi óhreinindi utan eða innandyra, við eða í vinnslustöð
- Rangar merkingar afurð
- Skoðunarmanni óheimilaður aðgangur að starfsstöð

Við stöðvun starfsemi er ábyrgðarmanni jafnframt gerð grein fyrir hvað hann þurfi að lágmarki að lagfæra til þess að stöðvun sé aflétt af starfseminni.

1.11. Áhættumiðað opinbert eftirlit

Ein megináherslan í reglugerðum um opinbert eftirlit er að það skuli taka mið af því hvaða hættu getur stafað af fóðrinu fyrir dýr, menn og umhverfi á geymslupólstíma þess. Er þá tekið mið af því hve viðkvæmt fóðrið er gagnvart skemmdum, hvernig það er notað, hvert innihald þess er sem og hverjar afleiðingar kynnu að verða fyrir dýr, menn og umhverfi reynist fóður óöruggt. Með áhættumiðuðu eftirliti er tekið tillit til þessara þátta auk aðstæðna hjá hverjum framleiðanda, en þá er horft til umfangs og eðlis framleiðslunnar auk þess hvort fóðrið sé sérstaklega ætlað dýrum sem alin eru til matvælaframleiðslu eða viðkvæmum dýrahópi eða hópum.

Þannig er fundin út s.k. „eftirlitsþörf“ fyrir hverja starfsstöð í fjölda klukkustunda á ári. Viðbótartíma er síðan bætt við eftirlitsþörfina hjá þeim framleiðendum, sem framleiða vörur sem krefjast merkinga eða fara beint á neytendamarkað, og er þá tekið mið af umfangi þeirrar framleiðslu.

Sæki leyfishafi um viðbót við leyfi sitt eða ef breyting verður á þeim viðmiðunum sem eftirlitsþörfin byggir á, getur það leitt til breytinga á eftirlitsþörf starfsstöðvarinnar.

Með „starfsstöð“ er átt við þá framleiðslueiningu eða -einingar sem hafa sama „samþykkisnúmer“.

1.12. Flokkun starfsstöðva

Eftirlitstímar hvernar starfsstöðvar sem ákvarðast skv. áhættumati, miðast við starfsstöð í B-flokki, en þær geta flokkast í A, B eða C-flokk. Stjórnendur fóðurfyrirtækja geta síðan haft áhrif á flokkun og þar með á eftirlitsþörfina með því að viðhafa góða starfshætti, hafa virkt innra eftirlit og halda vel við húsnæði og búnaði. Starfsstöðvar sem ítrekað sýna fram á að þær uppfylli kröfur löggjafarinnar og uppfylla þessi skilyrði geta flokkast sem A fyrirtæki, en við það helmingast eftirlitstímar starfsstöðvarinnar miðað við starfsstöð í B-flokki. Starfsstöðvar sem ítrekað uppfylla ekki kröfur og grípa ekki til viðeigandi úrbóta þegar þeirra er þörf geta farið í C-flokk en þá er eftirlitsþörf þeirra metin 50% hærra heldur en starfsstöðva í B-flokki. Auk þessa geta bæst við tímar vegna eftirfylgni vegna alvarlegra frávíka.

Nánar um frammistöðuflokkun í kafla 2.7 í [Áhættu- og frammistöðuflokkun fóður- og matvælafyrirtækja sem heyra undir eftirlit Matvælastofnunar](#)

Á skýrslu kemur fram niðurstaða eftirlits. Talin eru upp heildarfjöldi skoðunatriða sem hafa verið skoðuð, hversu mörg eru dæmd frávik og hvað mörg alvarleg frávik.

2. Leyfi

2.21. Samþykki / Leyfi

- 4. gr. laga nr. [22/1994](#).
- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) 9., 10., 11. og 13. gr. ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#) 23., 24. gr. ([674/2017](#)).

2.21.1. Leyfi / skráning MAST

Leyfisskírteini er framvísað og er í gildi. Staða leyfis getur verið:

- Umsókn
- Í gildi – skilyrt
- Í gildi
- Í bið
- Fallið úr gildi
- Engin önnur starfsemi á sér stað í starfsstöðinni en sú sem leyfi fyrirtækisins nær yfir. Eigendur fyrirtækisins eru þeir sömu og áður.
- Hafi fyrirtækið t.d. útvíkkað starfsemi sína, komið með nýjar afurðir eða framleiðsluferla, þarf að meta hvort það hafi átt að leiða til breytinga á leyfi.

Mat á athugasemd:

Sé vinnsla hafin án leyfis MAST eða ný vinnsla hafin án leyfis í viðbótargrein sem er ólík þeim sem fyrir eru, er frávikíð alvarlegt (A).

2.21.2. Leyfisskilyrði, önnur leyfi

Stjórnandi fyrirtækis skal geta sýnt fram á með skírteini frá MAST að starfsemi þess hafi viðeigandi leyfi og farið sé að sérstökum skilyrðum í framleiðslu.

- *Skotið hvort önnur tilskilin leyfi eru til staðar og hvort skilyrði sem fram koma á leyfisskírteini eru virt.*
- *Dæmi um önnur leyfi er t.d. starfsleyfi heilbrigðiseftirlits vegna matvæla- og/eða mengunarþátta einnig leyfi frá Tún vegna lífrænnar framleiðslu.*
- *Dæmi um skilyrði getur verið ákvæði um að mismunandi framleiðsla sé ekki samtímis í gangi.*

Mat á athugasemd:

Ef einhver skilyrðanna sem skráð eru í leyfið eru ekki virt, er frávikíð alvarlegt (A).

3. Starfsfólk

3.21. Skipulag, þekking, þjálfun og hæfni

Skipulag, þekking, þjálfun og hæfni byggir á eftirfarandi ákvæðum:

- Reglugerð nr. [183/2005/EB II](#). viðauki 2. og 3. kafli (í [107/2010](#))

3.21.1. Verklag*

Verklagsreglur eru til um skipulag og ábyrgðaskiptingu ásamt fræðslu/þjálfun starfsmanna um góða starfshætti.

- Fyrirtækið hefur sett fram skipulag, skipurit og starfslýsingar ábyrgðamanna vinnslunnar. Fyrirtækið á að hafa metið þörfina á fræðslu/þjálfun þess starfsfólks sem meðhöndlar fóður og setja fram í þjálfunaráætlun. Viðbótarþjálfun á að miðast við að gera starfsfólk sem starfar við framleiðslu fóðurs, hæft til að skilja tilgang og aðferðir innra eftirlits fyrirtækisins og til að beita því verklagi sem það útheimtir.
- Nýráðið starfsfólk og þeir sem ráðnir eru til skemmri tíma, skulu fá kennslu/fyrirmæli um mikilvægi góðra starfshátta þegar þeir hefja störf. Kennslan á að taka mið af þeim verkum/verkefnum sem starfsfólk er ráðið til að vinna.
- Það skal koma skýrt fram í skriflegum verklagsreglum að þeir sem eru ábyrgir fyrir framkvæmd eftirlits sem byggir á meginreglum HACCP skulu hafa hlotið fræðslu/þjálfun á því sviði. Einkum er það mikilvægt að þekking og þjálfun þeirra nái til hættugreiningar og mikilvægra stýristaða MSS.
- Verklagsreglurnar skulu jafnframt lýsa mati, úrbótum og hvað skuli skrá.

3.21.2. Skráningar

Skráningar eru í samræmi við verklagsreglur.

- Það skal koma fram af skráningum að viðhlítandi menntun/þjálfun um góða starfshætti, eigið innra eftirlit og meginreglur HACCP eigi sér stað og séu í lagi hjá fyrirtækinu. Fyrir liggja listar yfir þá starfsmenn sem hlotið hafa þjálfun og hvenær hún átti sér stað ásamt staðfestingu starfsmanna á fenginni þjálfun.

3.21.3. Þekking

Þekking stjórnanda / ábyrgðarmanna á innra eftirliti byggðu á grunnreglum HACCP er til staðar og viðunandi.

- Kannið þekkingu stjórnanda / ábyrgðarmanna með þátttöku hans í kynningu þess efnis sem skoðað er.
- Þekking á innra eftirlitskerfi fyrirtækisins er til staðar og viðunandi meðal starfsfólks.
- Starfsfólk skal vera meðvitað um og framfylgja því verklagi/fyrirmælum sem gilda um þau verkefni sem það er að vinna. Gerið t.d. athugun (stikkprufu) með því að spyrja starfsfólk um þau fyrirmæli sem það hefur fengið varðandi þau verkefni sem það er að vinna. Ef MSS er í ferlinum ræðið við þá sem sjá um að skrá þá vöktun sem fer fram á mikilvægum stýristöðum (MSS).

3.22. Hreinlæti / heilsa byggir á eftirfarandi ákvæðum:

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) II. viðauki 3. kafli ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#) 25. gr. ([674/2017](#))

3.22.1. Verklag*

Verklagsregla er til staðar um persónulegt hreinlæti og heilsufar.

- Til staðar skal vera verklagsregla um hvernig skuli meðhöndla persónulegan klæðnað og vinnufatnað starfsfólks, persónulegt hreinlæti ásamt varúðarráðstöfunum til að hindra að starfsfólk sem haldið er sjúkdómum sem geta borist í fóður eða dýr vinni við meðhöndlun fóðurs. Verklagsreglan taki mið af þeim verkefnum sem starfsfólkið vinnur (dæmi: starfsmaður getur unnið störf bæði í hreina og óhreina hluta starfsstöðvarinnar), ólíkra starfshópa (á einnig við um „aðra“ s.s. viðgerðarmenn og þá sem eru að afhenda vörur til starfsstöðvarinnar). Verklagsreglan skal m.a. taka á eftirtöldu:
 - Aðskilnaði/geymslu persónulegs klæðnaðar og vinnufatnaðar.
 - Að nægilegt magn hlífðarfatnaðar (s.s. sloppar, svuntur, stakkar, hanskar) skófatnaðar, hárneta o.s.frv. sé ávallt til, hvernig hann er þrífinn, geymdur og hvernig hann er notaður.
 - Handþvotti og hvenær starfsfólk skuli þvo og sótthreinsa hendur sínar
 - Reykingum, notkun munn- og neftóbaks, notkun naglalakks, skartgripa, armbandsúra o.s.frv. Umgengnisreglur sem taka á þessum þáttum skulu vera sýnilegar og starfsfólki kunnar.
 - Hvernig skuli geyma mat og drykkjarvörur starfsmanna og hvar eigi að neyta matar.
 - Reglum um notkun hlífðarfata fyrir gesti og verktaka sem eru að heimsækja eða vinna í starfsstöðinni.
- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa vöktun, eftirfylgni og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

3.22.2. Skráningar

Skráningar eru í samræmi við verklagsreglu.

- Dómur byggir á því hvort sjá megi af skráningum hvort fyrirmæli hafi verið gefin til viðkomandi starfsmanna og hvort reglum um persónulegt hreinlæti og heilsufar sé fylgt eftir.

3.22.3. Hlífðarfatnaður o.fl.

Starfsfólk sem starfar þar sem fóður er meðhöndlað er í hreinum hlífðarfötum. Starfsfólk ber ekki skartgripa eða aðra hluti sem mengað geta fóðrið.

3.22.4. Smithætta og sár

Fólk sem gæti borið smit, vinnur ekki störf þar sem hætta er á að smit berist í fóður.

3.22.5. Handþvottur

Handþvottaaðstaða sem er til staðar á heppilegum stað/stöðum á vinnusvæðum þar sem er auðvelt að komast að og í þægilegri fjarlægð frá vinnustöðvum, er notuð í samræmi við reglur þar um.

- Athuga umferð á milli hreinna og óhreinna svæða til að komast að handþvottaadstöðu.
- Kannið hvort starfsfólk þvoi sér t.d. eftir hlé.

3.22.6. Búningsherbergi

Útifatnaður er geymdur aðskilinn frá vinnufatnaði. Gott skipulag og umgengni í búningsherbergjum og þau eru hrein.

- Slæm umgengni og skipulag hindra þrif og eykur líkur á að hreinn hlífðarfatnaður óhreinist.

4. Byggingar og búnaður

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) I. viðauki A hluti 1. kafli, II. viðauki 1. kafli III. viðauki 4. kafli ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#) 25. gr. ([674/2017](#))

4.21. Vatn

Skoðunaratriðið á einungis við um fóðurverksmiðjur þar sem vatni er blandað í fóður eða í fiskimjölsverksmiðjum.

4.21.1. Verklag*

Verklagsreglur eru til sem tryggja eftirlit með að vatn uppfylli kröfur um gæði .

- Tekið skal fram hvort fyrirtækið noti vatn frá eigin veitu. Verklagsreglur taki m.a. til sýnatökuáætlunar (a.m.k. árlegrar sýnatöku), sýnatökuleiðbeininga, hreingerningar á krönum, ásamt reglum um síuskipti, hreinsunar smúlstykkja, slangna og notkunar slönguupphengja. Verklagsreglur nái einnig til geymslutanka fyrir vatn ef þeir eru til staðar
- Verklagsreglurnar skulu sýna viðmiðunarmörk, vöktun, mælingar eða mat, úrbætur og hvað skuli skrá og hvaða vottorð eigi að vera fyrir hendi.
- Vatn sem ekki er neysluvatn má nota til eldvarna og/eða kælingar á kæli- og frystitækjum sé tryggt að ekki sé hætt á að það valdi mengun á afurð.
- Lagnir fyrir óneysluhæft vatn skulu rækilega auðkenndar frá lögnum fyrir neysluvatn. Sérstaklega skulu úttök merkt.

4.21.2. Skráningar, vottorð og vatnsgæði

Af rannsóknaniðurstöðum kemur fram að sýni eru tekin skv. sýnatökuáætlun og að vatn uppfyllir kröfur neysluvatnsreglugerðar.

- Viðmiðunarmörk
 - Ónothæft ef fjöldi örvera við 22°C > 100/ml.
 - Ónothæft ef fjöldi kólígerla > 0/100 ml.
 - Ónothæft ef fjöldi Escherichia coli > 0/100 ml.
- Til staðar skulu vera vottorð um örveruinnihald vatns í leiðslum fyrirtækisins samkv. kröfum reglugerðar um neysluvatn.

4.22. Meindýr / smitvarnir

- Lög nr. [55/2013](#) um velferð dýra
- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) I. kafli A hluti 1. kafli, II. viðauki 1. kafli, III. viðauki 2. kafli. ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#) 25. gr. ([674/2017](#)).

4.22.1. Verklag*

Verklagsreglur lýsa hvernig tryggt er að meindýr t.d. nagdýr, skordýr, fuglar og tamin dýr (þ.e. húsdýr og önnur dýr) geti ekki komist inn í fóðurfyrirtækið og mengað fóður.

- Verklagsreglurnar skulu lýsa fyrirbyggjandi aðgerðum sem gerðar eru s.s. með lokuðum hurðum og þéttum gluggum. Gluggar mega vera opnir ef þeir eru með flugnaneti. Verklagsreglur lýsi eftirliti með gróðri utanhúss, aðstæðum utanhúss og því hvernig gengið er frá körum og brettum til geymslu. Teikningar skulu sýna hvar gildir eru staðsettar (utanhúss og innanhúss), hvar flugnafangarar eru staðsettir, lýsa skal gerð gilda, eftirlitstíðni. Samningur við fagmann skal vera til staðar sé notað eitru í gildir. Sjá skal til þess að eiturefni sé geymt í læstu aðskildu rými án tenginga við fóður.
- Verklagsreglur skulu jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

4.22.2. Skráningar

Skráningar eru í samræmi við verklagsreglur.

- Dómur byggir m.a. á því hvort sjá megi af skráningum hvort fyrirbyggjandi aðgerðir séu viðhafðar og hvort virkum aðferðum við eyðingu sé beitt ef meindýr finnast í magni yfir viðmiðunarmörkum. Skráning skal m.a. gefa til kynna tímasetningu og staðsetningu eyðingar, hvaða eyðingarefni voru notuð svo og biðtíma áður en framleiðsla hófst á ný.

4.22.3. Meindýr - Forvarnir

Varnir eru til staðar til að lágmarka innkomu meindýra.

- Dýr skulu vera þéttar (op ekki meira en 3 mm) og gluggar skulu vera þéttir eða með neti séu þeir opnanlegir. Loftræstiop skulu vera með flugnaneti. Ristar (max 12,5 mm op) skulu vera á niðurföllum og vatnslásar í lögnum. Er svæði s.s. lagersvæði þannig frágengin að auðvelt sé að viðhafa virkt meindýraeftirlit? Er næsta umhverfi bygginga fyrirtækisins laust við rusl og drasl sem getur verið afdrep fyrir meindýr?

4.22.4. Meindýravarnir

Meindýr eða ummerki um meindýr eru á athafnasvæði eða í stoðrymi þar sem augljós áhætta fylgir meindýrum. Tilfallandi eyðing með eitrun fer fram á öruggan hátt.

- Kannið hvort sjá megi merki um meindýr (nart) þar sem notaðar eru gildir með æti.
- Kanna samning við meindýraeyði eða kvittun (láta senda ef ekki á staðnum).

Gildir og flugnabandar eru rétt staðsett og í þeim rýmum sem þau koma að bestu gagni.

- Leggið mat á hvort gildir séu að heppilegri gerð, fjöldi þeirra og staðsetning sé rétt m.v. stærð og fyrirkomulag bygginga. Nagdýragildir skulu vera innandyrar upp við vegg við allar dyr sem opnast út og flugnabandar staðsettir við dyr sem opnast út, þó ekki í trekki frá opnum dyrum. Flugnabandar skulu ekki vera yfir óvörðu hráefni eða fóðri. Flugnabandar og nagdýragildir skulu vera í umbúðageymslu.
- Eiturefni eru að jafnaði ekki leyfð til notkunar innandyrar, þess í stað skal nota og merkja inn á teikningar staðsetningu nagdýragilda er gefa vísbendingu um hugsanlega ferðir meindýra. Undantekning er leyfð ef eitrun á sér stað undir stjórn fagmanna þar sem meindýr eru vandamál.

4.23. Þrif

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) I. viðauki. A hluti, 1. kafli, II. viðauki 1. og 5. kafli, III. viðauki 2. kafli ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#) 25. gr ([674/2017](#)).

4.23.1. Verklag*

Verklagsreglur lýsa hvernig tryggt er að vinnsluhúsnæði, ásamt innréttingum þess og búnaði, þ.m.t. flutningstæki og ílát undir fóður, eru þrífir (og e.t.v. sótthreinsuð) með reglubundnu millibili, þannig að ekki myndist hætta á að fóður óhreinist eða mengist.

- Verklagsreglurnar skulu innihalda fyrirmæli um gerð hreinlætisáætlana og framkvæmd þrifa fyrir mismunandi svæði með mismunandi hreinlætiskröfu, þrífatiðni ásamt lista yfir þau þrifaefni sem nota skal.
- Þrifaefni skulu vera ætluð til nota í matvælaíðnaði.
- Skilgreina skal hvernig þrifaþúnaður og þrifaefni skulu geymd.
- Lýsa skal skipulagi þrifa til að tryggja að engin svæði, búnaður eða hlutir verði undanskildir.
- Kannið hvort það komi fram í verklagi að snertifletir fóðurs skuli þrífir daglega eða oftar ef þörf krefur.
- Kannið hvort það sé sérstök fyrirmæli um þrif á flötum sem erfitt er að komast að til að þrifa, t.d. innan í kæli, að taka skuli sundur kvarnir, opna færribönd og þrifa botninn í fóðurlyftum.
- Kannið hvort verklagsreglur tilgreini á fullnægjandi hátt þrif á „ekki-snertiflötum“ sem eru fyrir ofan fóður í vinnslu.
- Verklagsreglur skulu jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

4.23.2. Skráning

Skráningar eru í samræmi við verklagsreglur.

- Sem dæmi: Vörulýsingar þrifaefna. Staðfesting starfsfólks sem annast þrif á því að þrif hafi átt sér stað. Skráningar á eftirliti með þrifum (bæði sjónrænt og örverufræðilegt t.d. með rodac-skálum/stroksýnum (ATP)). Staðfesting ábyrgðarmanns á eftirliti með þrifum sé þess talin þörf.

4.23.3. Búnaður í snertingu við fóður

Óhreinindi sem ekki eru eðlileg afleiðing starfseminnar, eiga ekki að vera til staðar á vinnusvæðum, áhöldum og búnaði sem er í beinni snertingu við fóður eða eru fyrir ofan fóður í vinnslu og þar sem hætta er talin á að þau eða hlutar úr þeim geti fallið í afurðina og hætta af mengun er álitin mikil ef það gerist.

- Með búnaði er hér átt við t.d. færribönd, stokka, rennur, grindur, blandara, kæla, síló, tanka, barka og lyftur sem komast í snertingu við fóður. Sömuleiðis er átt við tækjabúnað þar sem ákveðnir fletir komast í beina snertingu við fóður, t.d. myllur, köggglavélar, pökkunarvélar, löndunarbúnaður.
- Einnig falla hér undir áhöld, t.d. kör til geymslu afurða, fötur og skóflur.
- Kannið sérstaklega þau tæki og áhöld sem þarf að taka í sundur til þess að hægt sé að þrifa þau, t.d. myllur og lokuð færribönd.
- Dómur nær einnig til staða ofan við eða í mikilli nálægð við svæði þar sem unnið er með fóður, þar sem óhreinindi eða aðskotahlutir geta fallið niður á afurðina og mengað hana.
- Kannið hvort gólf og búnaður er þrífinn meðan óvarðar afurðir eru til staðar, með þeim hætti að mengun geti úðast yfir afurð og fleti sem snerta afurð.
- Kannið hvort tækjabúnaður er sótthreinsaður eins og verklagsreglur kveða á um.

4.23.4. Loftræsting

Sjáanlegur loftræstibúnaður er hreinn s.s. ristar og stokkar.

- Meta skal hvort uppsöfnun ryks sé þannig að hætta sé á að það berist í fóður og sé í því magni að það bendi til þess að loftræsting sé ekki í lagi eða ófullnægjandi, eða að mengun geti borist (breiðst út) frá loftræstingunni.
- Sem dæmi um hættu á mengun er: útblástur er stíflaður; loft er rykmettað og óhreinindi eru við innblásturs- eða útblástursop lofts sem geta borist í fóður.

4.23.5. Búnaður ekki í snertingu við fóður

Óhreinindi sem stafa af ófullnægjandi þrifum eru ekki sjáanleg.

- Kannið sérstaklega hvort óhreinindi séu á ljósabúnaði, lögnum og festingum á veggjum og í lofti, á bak við innréttingar, undir búnaði eða á stöðum þar sem erfitt er að koma við þrifum.
- Athugið hvort vatn standi/staðni í pollum. Veitið sérstaklega stjórnækjum (s.s. handföngum og rofum) athygli.
- Kannið hvort ílát, sérstaklega ílát undan dýraafurðum og soppílát séu á þrifaáætlun.

4.23.6. Flutningatæki

Ökutæki, lyftarar, vagnar, gámar, kör og önnur ílát sem notuð eru við flutninga á fóðri eru hrein.

- Innri fletir flutningatækis skulu gerðir úr efnum sem auðvelt er að þrifa og sótthreinsa. Eiga að vera þétt og ógegndræp.
- Kannið þegar dyr eruð opnaðar hvort lykt og sjón bendi til mengunar eða óhreininda sem gæti skaðað þær afurðir sem eru í flutningstækinu.

4.23.7. Handþvottaaðstaða

Handþvottaaðstaða, handföng og búnaður fyrir sápu, gerileyði og þurrkur, er hreint.

- Veitið sérstaka athygli þeim búnaði sem þarf að snerta með höndum.

4.23.8. Gólfniðurföll

Gólfniðurföll eru hrein og laus við úrgang og lykt.

- Slæm lykt úr gólfniðurfalli getur verið merki um ófullnægjandi þrif eða að niðurfallið sé í ólagi, vatnslás,

4.23.9. Þrifaáhöld

Búnaður sem er notaður við þrif skal vera hreinn.

Athugið að óhrein þrifaáhöld flytja einungis óhreinindi til.

4.24. Eigið viðhaldseftirlit með byggingum og búnaði

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) II. viðauki 1. kafli ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#). 28. gr. ([674/2017](#))

4.24.1. Verklag / viðhaldsáætlun*

Verklagsreglur eru til staðar fyrir eigið eftirlit og viðhald húsnæðis og búnaðar. Verklagsreglurnar ná til allra svæða, innréttinga og búnaðar, allra ökutækja og gáma sem notaðir eru til flutninga á fóðri. Ef upp koma frávik skal ekki dæma ef skrifleg viðhaldsáætlun um viðkomandi atriði liggur fyrir ásamt eðlilegum tíma til úrbóta. Þó skal dæma ef hætta er á að afurð mengist vegna fráviksins. Tíðni eftirlits með byggingum og öðrum búnaði tekur mið af umfangi starfsemi fyrirtækisins.

- Verklagsreglurnar skulu bæði innihalda fyrirmæli um viðvarandi og fyrirbyggjandi viðhald, s.s.
 - þjónustu- og ástandseftirlit með loftræstingu, færriböndum, fóðurlyftum, fituúðara, tækjabúnaði t.d. kælibúnaði, hitunarbúnaði, lokum (ventlum), sílóum og pökkunarvélum
 - kvörðun eða prófun mælitækja t.d. hitanema/-mæla í framleiðsluferlinu, þrýstinema/-mæla, sjálfvirkra stýrikerfa og voga.
 - eftirlit með húsnæði innréttingum og búnaði.
- Verklagsreglur skulu jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

4.24.2. Skráningar

Skráning eru í samræmi við verklagsreglur.

- Dómur fer t.d. eftir því hvort eftirlit fari fram skv. áætlun, skráningum s.s. athugasemdum um viðhaldspörf, tímasettri viðhaldsáætlun og kvittunum fyrir lagfærð frávik.

- Undir þetta fellur viðhald á verkfærum og flötum, vinnusvæðum (gólfum, veggjum og loftum), innréttingum, búnaði, loftræstingu, þéttilistum, vatnslögnum (drykkjarvatn), lýsingu, kæli- og frystibúnaði að meðtöldum affrystingarbúnaði, hitanemum, þrýstimælum/-nemunum o.s.frv.

4.24.3. Búnaður í snertingu við fóður

Flötum sem komast í snertingu við afurðir í vinnslu er vel við haldið og eru auðveldir í þrifum.

- Kanníð sérstaklega t.d. færíbönd, fóðurlyftur, grindur, bakka, kör, stúta í þökkunarvélum, barka í síló og stúta úr þeim og áhöld með holu skafti.

4.24.4. Búnaður ekki í snertingu við fóður

Efni í flötum, sem almennt eru ekki snertifletir við fóður skal vera þétt og ógegndræpt, því skal haldið vel við og vera auðvelt í þrifum. Hér er einnig átt við lyftara og önnur verkæri og áhöld.

- Kanníð hvort dæmi séu um t.d. trosnað eða skemmt yfirborð, flagnandi málningu, slæm samskeyti, ryðmyndun, vatnsskemmdir og ómáluð gegndræp efni s.s.timbur. Undir þetta atriði fellur jafnframt hvort þessi frávik eru færð inn á viðhaldslista.

4.25. Hönnun starfsstöðva*

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) II. viðauki 1. kafli ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#) 25. gr ([674/2017](#))

4.25.1. Fyrirkomulag, vöruflæði og flæði starfsfólks*

Fyrirkomulag í starfsstöðinni og ytra athafnasvæði hennar er þannig að hægt er að viðhafa góða framleiðsluhætti. Fyrir hendi eru teikningar sem sýna í öllum megin atriðum fyrirkomulag starfsstöðvar, skipulag framleiðslunnar, vöruflæði og flæði starfsfólks. Starfsstöðvar skulu ekki vera í grennd við sorphauga, skolpræsaop, mengandi iðnrekstur eða aðra mengunarvalda.

- Fyrirkomulag og efnisval í fóðurfyrirtæki skal vera með þeim hætti að komið verði í veg fyrir mengun hráefnis og fullunninna afurða.
- Aðskilnaður sé milli hráefna og fullunninna afurðum í þeim tilgangi að lágmarka hættu á krossmengun.
- Aðskilnaður sé milli fullfrágenginna afurða og ópakkaðra tilbúinna afurða. Athugið að í vissum tilvikum er unnt að aðskilja í tíma viðkvæm framleiðsluprep til að ná settu marki. Í slíkum tilvikum ber að þrifa svæði og búnað á milli. Sé þessa þörf skal settur fyrirvari í leyfið og skoðast þannig í gildi.

Vörumóttaka: Nægilega stórt svæði til þess að hægt sé að taka á móti vörum, viðhafa móttökueftirlit og fjarlægja ytri umbúðir af vörum.

- Vörumóttakan skal vera þannig staðsett að ekki sé þörf á að flytja vörur í umbúðum eða umbúðir í gegnum svæði þar sem unnið er með óvarðar afurðir. Þar sem það á við skal sérstaklega séð um að hægt sé að taka á móti kældum og frystum vörum.

Vöruafhending: Nægilega stórt svæði til þess að afhenda vörur.

- Afhendingarsvæðið skal þannig staðsett að engin utanaðkomandi mengun komist að óvörðum afurðum sem verið er að lesta á vöru- eða tankbíl.

Geymsla frosinna vara: Nægilega stórt frystirými er til staðar. Hitastig skal vera samkvæmt verklagsreglu.

- Aðskilin frystirými skulu vera til staðar ef þörf er á að geyma í frysti bæði ópakkað hráefni og fullpakkaðar afurðir.
- Sé frystiklefi sem notaður er til geymslu frosinna afurða einnig notaður til að frysta afurðir, er hætt á að það geti valdið gæðarýrnun á öllum þeim afurðum sem eru þar til geymslu.
- Ópakkaðar afurðir sem frystar eru í frystigeymslum geta mengast af flutningsbrettum úr timbri og ytri umbúðum sem þar eru iðulega til staðar.

Geymsla kældra vara: Nægilegt kæliými til staðar til að geta haldið aðskildum óskyldum afurðum t.d. hráefni og fullunnum afurðum.

- Möguleiki skal vera á að halda aðskildu óþökkuðu hráefni og óvörðum fullunnum afurðum.

Geymsla annars fóðurs: Nægilega stórt geymslurými til staðar.

- Aðskilja skal unnið fóður frá óunnum fódurefnum og aukefnum. Fóður skal geymt þannig að auðvelt sé að þekkja mismunandi fóður á lager. Sérstaklega skal gætt að aðskilnaði mismunandi aukefna og forblandna aukefna á hráefnalager. Hitastigi skal haldið eins lágu og unnt er til að koma í veg fyrir þéttingu raka. Geymslur skulu vera lokaðar nema þegar verið er að flytja vörur inn eða út.

Geymsla á umbúðum og efni til umbúða: Nægilega stórt geymslurými sem ætlað er fyrir umbúðir til staðar þar sem tryggt er að innri umbúðir verði ekki fyrir mengun. Sjá leiðbeiningar MAST um umbúðir

- Sérstakar geymslur skulu vera fyrir umbúðir og efni til umbúða þar sem ekki má geyma þau í vinnslusal eða í stoðrymum.

Geymsla á óskyldum vörum t.d. steinefnablokkum: Nægilega stórt geymslurými til staðar.

- Sé ekki gert ráð fyrir að þessar vörur séu geymdar í kæli, skulu vera til staðar aðskildar geymslur fyrir þær.

Vinnslusvæði: Skal hanna og útfæra þannig að öll framleiðsluþrep geti farið fram við aðstæður sem koma í veg fyrir krossmengun milli mismunandi afurða (hrátt og hitameðhöndlað fóður).

- Tryggt sé að aðskilnaður sé á milli ómeðhöndlaðra og meðhöndlaðra afurða í framleiðslu. Dæmi um framleiðslu sem þarf að aðskilja frá annarri framleiðslu er hitameðhöndlun fódurs og framleiðsla, þökkun og afgreiðsla hráefna eða óhitameðhöndlaðra afurða t.d. harðfisks, nagbeina, sáðvöru, áburðar, o.s.frv.

Starfsmannaaðstaða (búningsherbergi og salerni): Aðskilja skal starfsmannaaðstöðu, þ.m.t. starfsmannainngang frá fóðurstöð með skilrími. Aðstaða skal vera fyrir starfsmenn til að geyma útiföt (yfirhafnir) og vinnufatnað (hlífðarföt) aðskilið hvort frá öðru ásamt aðstöðu til fataskipta. Salerni skal vera fyrir hendi og aðstaða til handþvotta í tengslum við salerni.

- Þar sem við á ber að hafa nægilega mörg búningsherbergi. Hæfilegur fjöldi vatnssalerna skal vera til staðar og skulu þau tengjast sérstökum frárennislögnum aðskildum frá frárennislögnum úr fóðurstöð. Hurðir á salernum mega ekki opnast beint út í svæði þar sem unnið er með fóður.

Geymsla dýraafurða sem ætlaðar eru til fóðurgerðar (3. flokkur ABP): Nægilega stórt geymslurými til staðar.

- Dýraafurðir sem ætlaðar eru til fóðurgerðar (3. flokkur ABP), skal meðhöndla og geyma í merktum ílátum og þannig, t.d. geymsluhitastig, að ekki skapist af hætta á mengun eða skemmdum. Frágangur og geymsla dýraafurða sem ætlaðar eru til fóðurgerðar (3. flokkur ABP) má ekki vera með þeim hætti að þær laði að sér meindýr, þ.m.t. fugla.

Geymsla sorps og dýraafurða sem ekki eru ætlaðar til fóðurgerðar (1. og 2. flokkur ABP): Nægilega stórt geymslurými til staðar.

- Dýraafurðir, sem ekki eru ætlaðar til fóðurgerðar (1. og 2. flokkur ABP), skal meðhöndla og geyma í merktum ílátum og þannig að engin hætta sé á mengun hráefna eða afurða.
- Frágangur og geymsla dýraafurða sem ekki eru ætlaðar til fóðurgerðar (1. og 2. flokkur ABP) má ekki vera með þeim hætti að hann laði að sér meindýr, þ.m.t. fugla.
- Sorp skal meðhöndla og geyma í merktum ílátum og þannig að ekki skapist hætta á mengun afurða eða það laði að sér meindýr.

Hreinsiefnageymsla og búnaður til þrifa: Til staðar skal vera hentugur búnaður til þrifa og sótthreinsunar og nægilega stórt rými til að geyma búnað, áhöld og efni sem notuð eru til þrifa.

- Þessi búnaður skal gerður úr ryðfríu efni og vera auðvelt að þrifa. Ryksugubúnaður skal vera í lokuðu þéttu rörakerfi. Þar sem það á við skal þrifabúnaður vera tengdur við heitt og kalt vatn.

Sérstakur búnaður. Vissar framleiðslugreinar krefjast hentugs sérhæfðs búnaðar, t.d. sírita, kæli- og hitunartækja, sótthreinsibúnaðar o.s.frv.

Aðgangur takmarkaður að fóðurstöð. Setja skal upp skilti sem bannar óviðkomandi aðgang að fóðurstöð. Hurðum að fóðurstöð skal haldið lokuðum. Hurðir að geymslum þar sem hættuleg efni (t.d. aukefni, forblöndur, hreinsiefni, sýrur) eru geymd skulu vera læstar.

4.25.2. Hönnun, efnisval og frágangur

Ytri fleti byggingarefna á að vera auðvelt að þrifa. Hönnun og frágangur starfsstöðvar skal hindra aðgang meindýra inn í starfsstöðina. Hönnun og frágangur starfsstöðvar skal taka mið af því að auðvelda þrif hennar.

- Efnisval í starfsstöð, klæðningar, innréttingar og búnaður skal taka mið af því til hvers það er notað.
- Klæðningar (vegg- og loftklæðningar), innréttingar og búnaður skal vera úr þéttum og ógegndræpum efnum og þannig frágenginn að hann þoli endurtekin þrif, óhreinindi safnist ekki upp og að auðvelt sé að komast að til að þrifa alla fleti.

4.25.3. Vatn og frárennsli

Nægjanlegur fjöldi vatnsúttaka og gólfniðurfalla er til staðar. Teikningar skulu vera til staðar sem sýna númeruð úttök.

- Vatnsúttök með krönnum og gólfniðurföll skulu vera staðsett þannig að þau henti þeirri starfsemi sem fer fram nálægt þeim stað. Handþvottaaðstaða með hæfilega heitu hreinu vatni skal vera á þeim stöðum í framleiðslusal þar sem störfín krefjast tíðra handþvotta. Frárennsli frá handlaugum skal tengt í niðurföll. Gólf skulu halla að gólfniðurföllum nægilega mikið til að vatn safnist ekki í polla. Affall af kælikerfum skal leiða í niðurföll.

4.25.4. Lýsing

Vinnslusvæði skulu hafa hæfilega / nægilega náttúrulega og/eða raflýsingu.

- Aðgætið hvort ljós og ljósaflífar eru heilar og ósprungnar.
- Aðgætið hvort hætta sé á mengun frá ljósum og hvort svæðið sé nægilega vel lýst.
- Ljós skulu vera með hlífum.

4.25.5. Loftgæði og loftræsting

Náttúruleg og/eða vélknúin loftræsting skal vera í samræmi við þörf.

- Vélknúin loftflæði frá óhreinna svæði til hreinna svæðis skal ekki eiga sér stað. Loftræstibúnaður skal þannig hannaður að auðvelt sé að komast að síum og öðrum hlutum hans sem skipta þarf um eða þrifa.
- Aðgætið þar sem unnið er við hitastýrðar eða kældar aðstæður, hvort loftræstingin sé rétt stillt þannig að ekki myndist þéttivatn sem gæti mengað afurð eða hindrað þrif.
- Sé unnið við fóðurvörur í kæliþými eða –geymslu, s.s. þökkun, skulu slík rými skoðast sem framleiðslurými, sem hefur í för með sér að nauðsynlegrar loftræstingar er krafist.

4.26. Aukaafurðir úr dýrum (1. og 2. flokkur ABP) og spilliefni

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) II. viðauki, 1. og 3. kafli. ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#) 21. gr. ([674/2017](#))

4.26.1. Verklag*

Verklagsreglur eru til staðar um hvernig geyma beri aukaafurðir úr dýrum sem ekki eru ætlaðar í fóður. Einnig spilliefni s.s. úrgangsolíur, rafgeyma og önnur efni sem geta valdið mengun. Verklagsreglur segi til um á hvern hátt aukaafurðir úr dýrum og spilliefni eru flutt frá svæðum þar sem fóður er meðhöndlað. Verklagsreglur taki einnig á því hvernig viðkomandi ílát og geymslur eru þrífarnar.

- Verklagsreglan skal lýsa því hvernig aukaafurðir úr dýrum eru flokkaðar í 1. og 2. hættuflokk og hvernig kör og önnur ílát eru merkt, notuð og þriffin.
- Verklagsreglan skal lýsa því hvernig efni, sem ekki henta sem fóður þm.t. spilliefni, eru einangruð og auðkennd og hvernig þeim er fargað á viðeigandi hátt.
- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.
- Verklagsregla skal lýsa hvernig viðskiptaskjal er útfyllt.

4.26.2. Skráningar

Skráningar eru í samræmi við verklagsreglur.

- Skráningar skulu sýna fram á að ílát og geymslurými séu þriffin á reglubundinn hátt.
- Ætíð skal fylla út viðskiptaskjal með aukaafurðum dýra, sem ekki eru ætlaðar til fóðurgerðar og sem afhentar eru þriðja aðila.
- Úrgangi er ætíð fargað og skal haldið til haga í skrár fyrirtækisins, varðandi gerð og magn.

4.26.3. Geymsla í þar til gerðu rými

Aukaafurðir dýra skal geyma í merktum körum og ílátum. Skulu þær fjarlægðar reglubundið úr framleiðslurými þar sem fóður er meðhöndlað. Geyma skal úrgang og aukaafurðir dýra þannig að meindýr og skordýr eigi ekki aðgang þar að.

- Dýraafurðir sem ekki eru ætlaðar til fóðurgerðar eru flokkað og merktar á eftirfarandi hátt:
 - Flokkur 1. Úrgangur – Eingöngu til förgunar
 - Flokkur 2. Óhæft sem fóður
 - Sbr. II. kafla VIII. viðauka reglugerðar 142/2011/EB (674/2017)
 - Ath. að þess er ekki krafist að dýraafurðir, sem ekki er ætlunin að nota í fóðurgerð, séu geymdar í kældu rými ef förgun þeirra fer fram á þann hátt að geymsla þeirra skapar ekki beina eða óbeina mengunarhættu.

5. Vörumeðferð

5.21. Umbúðir

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) I. viðauki 1. kafli, II. viðauki 5. kafli, III. viðauki 3. kafli ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [142/2011/EB](#) XIII. viðauki II. kafli og víðar. ([674/2017](#))

5.21.1. Verklag*

Verklagsreglur eru til staðar um hvernig tryggt sé að aðeins séu notaðar umbúðir úr efnum sem ekki valda hættulegri mengun fódurs.

- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá

5.21.2. Skráningar

Skráningar eru í samræmi við verklagsreglur.

Mat skal byggt á fyrirliggjandi gögnum s.s. vörulýsingu sem sýnir að efnið í umbúðunum megi nota undir fódur, eða það komi fram í merkingum á umbúðum eitt eða fleiri eftirtalinna atriða:

- Orðin „til fódurvinnslu“.
- Sérstök merking um tilætlaða notkun.

Skoða skal og skrá öll ný efni sem ekki hafa verið notuð áður.

5.21.3. Umbúðir í snertingu við fódur

Einungis eru notaðar umbúðir úr efnum sem tryggt er að valdi ekki mengun fódurs.

5.21.4. Geymsla og meðhöndlun umbúða

Umbúðir eru geymdar og meðhöndlaðar þannig að eiginleikar þeirra sem umbúða fyrir fódur rýrist ekki.

Staðsetning umbúðageymslu skal ekki valda hættu á mengun afurða í vinnslu ef flytja þarf umbúðir í eða úr geymslunni. Sjá leiðbeiningar MAST um meðferð umbúða.

- Kannið hvort umbúðir eru geymdar á öruggan hátt á umbúðalager og á sekkjunarstað þannig að hætta á mengun umbúðanna sé í lágmarki. Ef umbúðir eru endurnýttar, eru þær þá þrífarnar á fullnægjandi hátt. Kannið hvort umbúðir (sekkir) eru fluttar í umbúðum frá lager á sekkjunarstað.

5.22. Aðskilnaður

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) II. viðauki 5. kafli ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#) 25. gr. ([674/2017](#)).

5.22.1. Verklag*

Verklagsreglur eru til staðar um hvernig komið er í veg fyrir krossmengun milli hráefna, umbúða, kemískra efna (forblandna, aukefna, hreinsiefna o.s.frv.) innbyrðis og fullunninnar vöru.

Verklagsreglur eru til staðar um hvernig komið er í veg fyrir krossmengun frá vöru sem inniheldur hnísla- eða vefsvipungalyf.

Teikningar sem sýna skiptingu athafnasvæðis í hrein og óhrein svæði eru til staðar. Teikningar sýna jafnframt vöruflæði, flæði starfsfólks og akstursleiðir lyftitækja. Sjá leiðbeiningar MAST um hrein og óhrein svæði.

- Þegar talað er um aðskilnað, getur verið átt við aðskilnað með fjarlægð (svæði), með veggjum (rými) eða í tíma
- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá

5.22.2. Skráningar

Skráningar eru í samræmi við verklagsreglur.

- Kannið hvort til séu gögn sem sýna fram á að fyrirtækið hafi gripið til viðeigandi úrbóta varðandi skipulag og framleiðsluferli (framleiðsluflæði).
- Þetta eftirlit gæti átt sér stað samhliða eftirliti með þrifum og viðhaldi

5.22.3. Geymsla hráefnis og fullunninnar vöru

Unnið fóður er geymt aðskilið frá ónunnum hráefnum og aukefnum á fullnægjandi hátt. Geymsla unninnar vöru og hrárrar vöru er með tilhlýðilegum aðskilnaði. Sjá leiðbeiningar MAST um frystigeymslur.

- Aðskilnaður felur í sér mismunandi lager eða aðskilið svæði á lager.
- Tilgangurinn er í fyrsta lagi að hindra að aukefni eða forblöndur aukefna mengi hráefni og öfugt. Í öðru lagi að hindra að örverur úr hráefni mengi annað hráefni eða unnið fóður sem er tilbúin til notkunar. Í þriðja lagi að auðvelt sé að sanngreina mismunandi hráefni til að koma í veg fyrir rugling, víxlmengun eða að fóður spillist.
- Litið er á vöru í rifnum (skemmdum) umbúðum sem óunna vöru.
- Geymsla ópakkaðrar hrávöru úr dýraríkinu og ópakkaðra óskyldra fóðurefna er með tilhlýðilegum aðskilnaði.
- Tilhlýðilegur aðskilnaður þýðir sitt hvorn lager. Í frystigáma utandyra má eingöngu setja fullfrágengna vöru.

5.22.4. Önnur geymsla á fóðri

Fóður er ekki geymt í óviðeigandi rými, þar eru góð geymsluskilyrði, gámar, sekkir og önnur ílát eru hrein.

- Dæmi um óviðeigandi rými er salerni, hreinsiefnageymsla, verkfærageymsla, verkstæði, óvarið utandyra eða tilviljanakennd geymsla í verksmiðjusal.
- Dæmi um góð geymsluskilyrði er að hitastig er eins lágt og unnt er, geymslan er þurr, lokuð og varin fyrir meindýrum.

5.22.5. Geymsla á gólfi

Afurðir, ílát og annan búnað með snertiflötum við fóður má ekki geyma þannig að það snerti gólf.

- Matið nær til afurða, geymslu íláta, umbúða og búnaðar sem snertir gólf og þar með myndast hættu á að þessir hlutir geti mengað vinnufleti með snertingu. Þetta gildir þrátt fyrir að með þessu geti þrif orðið umtalsvert erfiðari.

5.22.6. Geymsla kemískra efna og áhalda

Öll kemísk efni og tæknileg hjálparefni sem og þrifaáhöld og –efni eru geymd í aðskildum geymslum. Öll kemísk efni, tæknileg hjálparefni og efni til þrifa skulu geymd í merktum umbúðum þannig að tryggt sé að ekki sé hættu á að röng efni séu notuð.

- Kemísk efni má ekki geyma þannig að hættu sé á að þau geti mengað afurðir.
- Þrifaefni og –áhöld skal geyma í sérstökum geymslum. Athugið að áhöld til þrifa á hráefnasvæði skal geyma aðskilin frá áhöldum til þrifa á hreinu svæði, vegna hættu á mengun.

5.22.7. Vöruvörn

Geymsla og flutningur ópakkaðra afurða innan húss sem utan, á sér stað með tilhlýðilegri vörn fyrir vöruna/afurðina. Ökutæki og gámar sem notaðir eru til flutninga á hráefni, hálfunnum eða fullunnum afurðum skulu vera lokuð og þétt þannig að ryk og önnur óhreinindi geti ekki borist í hráefni, afurð eða pakkningar.

- Allt fóður á lager skal varið í umbúðum. Sekkir skulu ekki standa beint á gólfi. Vörur sem eru ekki ætlaðar til sölu eða sem fóður t.d frábrigðavörur, fræ eða áburður, skulu því aðeins geymdar á lager þar sem fóður er geymt að þær séu merktar sem slíkar og haldið aðskildum frá fóðri. Til þess að vörn sé nægjanleg skal hún koma í veg fyrir að afurð/vara mengist af umhverfinu.

5.22.8. Óviðkomandi hlutir

Engir óviðkomandi hlutir, sem geta torvelað þrif og orsakað mengun, skulu geymdir í rýmum þar sem fóður er meðhöndlað eða geymt.

- Dæmi um óviðkomandi hluti er t.d. bíldekk, reiðhjól, bílar, bátar og vélsleðar, persónulegir munir, gömul tæki og áhöld sem ekki eru lengur í notkun.

5.22.9. Hníslalyf og hníslalyfjafóður

Meðhöndlun hníslalyfja er þannig að engin ónauðsynleg hættu á mengun skapast.

- Þetta á við fyrirtæki sem framleiða vörur sem innihalda hníslalyfjafóður og þar sem hættunni á krossmengun er haldið í lágmarki með stýrðri framleiðsluröðun eða öðrum aðgerðum s.s. þrifum.

5.22.10. Aðskilnaður við móttöku / afhendingu

Vörumóttaka / vöruafhending á sér stað þannig að hættunni á mengun er haldið í lágmarki.

- Vöruflæði skal vera þannig að utanaðkomandi efni (t.d. flutningsbretti, ytri umbúðir) fari ekki inn á hrein svæði þar sem unnið er með óvarðar afurðir þannig að hætta á mengun geti skapast. Komi það fram í innra eftirliti að ráðstafanir hefi verið gerðar s.s. aðskilnaður í tíma eða flutningsumbúðir skipulega fjarlægðar áður en vörurnar eru fluttar inn á tilreiðslusvæði, er ekki um frávik að ræða.

5.23. Merkingar, framsetning upplýsinga

- Reglugerð nr. 178/2002/EB 15. og 16 gr. (102/2010)
- Reglugerð nr. 183/2005/EB V. viðauki (107/2010) (Auðkennisnúmer)
- Reglugerð nr. 767/2009/EB (744/2011) um notkun og markaðssetningu fódurs.

5.23.1. Verklag*

Verklagsregla er til staðar sem tryggir að fóður uppfylli lögboðnar kröfur um merkingar og upplýsingar á umbúðum.

- Kannið hvort verklagsreglan tryggi að ávallt sé þess gætt að réttar upplýsingar séu á miðum, forprentuðum umbúðum eða á fylgiskjölum, eftir því sem við á og þær séu samkvæmt kröfum reglugerða um merkingar fódurs.
- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.
- Starfsstöðvar sem framleiða hrálýsi, hrájurtaolíur og aðrar óhreinsaðar fituríkar afurðir, skulu vera með skriflegar verklagsreglur varðandi vöktun díoxíns og PCB efna í þessum efnum. Þær skulu gerðar í samræmi við kafla um gæðaeftirlit í II. viðauka reglugerðar 183/2005/EB (107/2010) með áorðnum breytingum sem urðu með reglugerðum nr. 225/2012/EB (395/2013) og nr. 2015/1905/EB (475/2016). Fyrir hendi skal vera samningur við löggilta efnagreiningastofu um greiningar á þessum efnum og túlkun niðurstaðna með hliðsjón af tilskipun nr. 2002/32/EB. Upplýsingarnar skulu vera aðgengilegar fyrir kaupendur þessara afurða.

5.23.2. Skráningar

Skráningar eru í samræmi við verklagsreglu.

- Kannið sérstaklega hvort niðurstöður díoxín og PCB efnagreininga séu til staðar varðandi óhreinsaðar fituríkar afurðir t.d. lýsi og jurtaolíur, sem starfsstöðin framleiðir og selur frá sér. Að niðurstöður þessara greininga séu innan þeirra marka sem gefnar eru í tilskipun 2002/32/EB. Séu þessar mælingar ekki til staðar eða að selt lýsi greinist yfir mörkum fyrir díoxín og/eða PCB skal þetta atriði dæmt sem „Alvarlegt frávik“ í skoðunaratriði 6.25.2.

5.23.4 Upplýsingar

- Tegund fóðurs („fóðurefni“, „heilfóður“ eða „fóðurbætir“),
- Nafn eða firmaheiti og heimilisfang stjórnanda fóðurfyrirtækisins sem ber ábyrgð á merkingum.
- Samþykkisnúmer (auðkennisnúmer) starfsstöðvar (sbr. reglugerð. nr. [183/2005/EB 10. gr.](#) (107/2010) eða nr. [1069/2009/EB 23. og 24. gr.](#) (674/2017))
- Tilvísunarnúmer lotu eða framleiðslueiningar,
- Nettómagn,
- Skrá yfir aukefni og rakainnihald.
- Sé fóðrið selt í lausri vigt eða í óinnsigliðum umbúðum skulu lögboðnar merkingarupplýsingar koma fram á fylgiskjölum.

Auk þess skal, fyrir fóðurefni (hráefni til fóðurgerðar) koma fram:

- Heiti fóðurefnisins.
- Séu aukefni í fóðurefninu skal koma fram
 - Fyrir hvaða tegundir eða flokka dýra fóðurefnið er ætlað ef takmörk eru á notkun aukefnisins,
 - Leiðbeiningar um rétta notkun og
 - Lágmarksgeymsluþol aukefnanna.

Auk lágmarksupplýsinga skal fyrir fóðurblöndur m.a. koma fram:

- Tegund eða flokkar dýra sem fóðurblandan er ætluð.
- Leiðbeiningar um rétta notkun þar sem fram kemur tilgangur með notkun fóðursins.
- Lágmarksgeymsluþol.
- Skrá yfir hráefni í fóðrinu talin upp í lækkandi röð eftir þyngd.

Auk lágmarksupplýsinga skal fyrir gæludýrafóður m.a. koma fram:

- Gjaldfrjálst símanúmer eða tilvísun í annan viðeigandi samskiptamiðil sem kaupandi getur notað til að nálgast upplýsingar til viðbótar við lögboðnar upplýsingar varðandi:
 - Fóðuraukefnin í gæludýrafóðrinu og
 - Fóðurefnin sem eru í gæludýrafóðrinu og eru tiltekin eftir flokki.
- Upplýsingar um greiningarefni
 - Aukefni ásamt sérheitum þeirra og/eða kenninúmer,
 - Magnið sem bætt er við,
 - Heiti virka hópansins, eða flokksins
 - aukefni þar sem kveðið er á um hámarksinnihald fyrir hvers konar marktegund,
 - aukefni sem tilheyra flokknum „dýraræktaraukefni“ og „hníslalyf og vefsvipungalyf“,
 - aukefni sem tilheyra virka hópnum „þvagefni og afleiður þess“ í flokknum „viðbætt næringarefni“
- Þrátt fyrir ofanskráð þarf aðeins að tilgreina virka hópinn þegar um er að ræða aukefni í virku hópnum „rotvarnarefni“, „þráavarnarefni“ og „litarefni“, Í því tilviki skal sá sem ber ábyrgð á merkingum veita kaupanda upplýsingar um ofanskráð ef hann fer fram á það.
- Tilgreina skal heitið og viðbætt magn aukefnisins ef lögð er áhersla á það í merkingum, með orðum, myndum eða myndrænni útfærslu, að það fóðuraukefni sé í fóðrinu.

- Aðilinn sem ber ábyrgð á merkingunum skal upplýsa kaupanda um heiti, kenninúmer og virka hóp fóduraukefnanna sem ekki eru nefnd í 1. mgr., ef hann fer fram á það.
- Greiningarþættir fódurblöndu fyrir dýr sem gefa ekki af sér afurðir til manneldis skulu merktar skv. eftirfarandi töflu:

Fóður	Greiningarþættir	Markdýrategundir
Heilfóður	— Hráprótín	Kettir, hundar og loðdýr
	— Hrátréfjar	Kettir, hundar og loðdýr
	— Jarðolía og feiti	Kettir, hundar og loðdýr
	— Hráaska	Kettir, hundar og loðdýr
Fóðurbætur — Steinefni	— Kalsíum	Allar tegundir
	— Natríum	Allar tegundir
	— Fosfór	Allar tegundir
Fóðurbætur — Annað	— Hráprótín	Kettir, hundar og loðdýr
	— Hrátréfjar	Kettir, hundar og loðdýr
	— Jarðolía og feiti	Kettir, hundar og loðdýr
	— Hráaska	Kettir, hundar og loðdýr

- Ef amínósýrur, vítamín og/eða snefilefni eru tilgreind undir fyrirsögninni greiningarþættir skal tilgreina þau ásamt heildarmagni þeirra.
- Ef orkugildi og/eða prótíngildi eru tilgreind skal slík tilgreining vera í samræmi við aðferð Bandalagsins, ef völ er á, eða viðeigandi opinbera, innlenda aðferð í aðildarríkinu þar sem fóðrið er sett á markað, ef völ er á.

Á merkingum má ekki fullyrða að fóðrið fyrirbyggi, meðhöndli eða lækni sjúkdóma, nema á alifuglafóðri sem inniheldur hníslalyf. Ennfremur má ekki fullyrða að fóðrið þjóni sérstökum næringarmarkmiðum, nema það uppfylli kröfur þar að lútandi.

Vegna eftirlits þarf að vera hægt að rekja uppruna afurða til sendanda þeirra, af merkingum á umbúðum eða fylgiskjölum þeirra.

- samþykkisnúmer starfsstöðvar skv. 9. gr. reglugerðar [183/2005/EB](#) er: A/Hxxx
- eða skv. 10. gr. og V. viðauka reglugerðar [183/2005/EB](#) er: α IS A/Hxxx.

Innihaldi fóðrið hráefni úr erfðabreyttum lífverum skal það koma fram á merkimiða eða fylgiskjali.

5.23.5. Vara í neytendaumbúðum

Mat á athugasemd: Ef í ljós kemur í skoðun að vara inniheldur aukefni, t.d. hníslalyf, kopar, zink o.s.frv., sem ekki eru tilgreind á umbúðum, eða í meira magni en heimilt er, er frávikíð alvarlegt.

5.23.6. Innri rekjanleiki

Hægt er að rekja vöru til uppruna síns í gegnum alla innri meðhöndlun hráefnis og fullunninnar vöru. Vörur sem ekki eru ætlaðar til sölu eða fódurs eru merktar sem slíkar.

Mat nær til eigin vöruframleiðslu. Hráefni, hálfunnar og fullpakkaðar afurðir í geymslum skulu merktar með tegundaheiti og dagsetningu svo hægt sé að tryggja rekjanleika. Vörur sem eru ekki ætlaðar til sölu eða fódurs t.d frábrigðavörur skulu merktar sem slíkar (sýnishorn, tilraunaframleiðsla til einkanota, 1. og 2. áhættuflokkur ABP).

6. Framleiðslustjórnun

6.21. Móttaka

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) 5., 6. og 7. gr. og II. viðauki, ásamt breytingum með reglugerðum [225/2012/EB](#) ([395/2013](#)) og nr. [2015/1905/EB](#) ([475/2016](#)) ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#) 29. og 30 gr ([674/2017](#))
- Tilskipun nr. [2002/32/EB](#)

Hámarksgildi og viðbragðsgildi díoxíns, díoxín líkra PCB-efna og annarra PCB-efna í jurtaolíum og fisklýsi

Tegund fitu	Díoxín ng WHO-PCDD/F-TEQ/kg	Díoxín + DL PCB ng WHO-PCDD/F-TEQ/kg	Ekki DL PCB µg/kg m.v. 12% raka
Jurtaolíur og aukaafurðir þeirra	0,75	1,5	10
Fisklýsi	5,0	20,0	175
Jurtaolíur og aukaafurðir þeirra	0,5 (viðbragðsgildi)	0,5 (viðbragðsgildi f. DL PCB)	
Fisklýsi	4,0 (viðbragðsgildi)	11,0 (viðbragðsgildi f. DL PCB)	

Gildin eru miðuð við 12% rakainnihald (tilskipun nr. [2002/32/EB](#)).

6.21.1. Verklag*

Verklagsreglur eru til staðar sem tryggja að hráefni, íblöndunarefni, fullbúnar vörur og umbúðir sem keyptar eru að, séu frá viðurkenndum birgjum og uppfylli þá kröfulýsingu. Gögn um uppruna hráefnis til framhaldsvinnslu eða umskipunar skulu liggja fyrir t.d. CVED-vottorð, upprunavottorð, viðskiptaskjal, opinbert heilbrigðisvottorð. Merkingar móttækis hráefnis séu réttar.

- Dæmi um kröfulýsingu gæti verið „hitastig“, „vöruvörn“, „hreinar, óskemmdar umbúðir“, eða „upplýsingar á merkingum“.
- Verklagsreglurnar skulu jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá. „Annað samkvæmt hættugreiningu“ (þar sem vörumóttaka er mikilvægur stýristaður, MSS).
- Verklagsregla skal vera til um hvaða skjöl skuli fylgja fóðurefnum. Verklagsreglan skal tilgreina hvaða skráningar eru nauðsynlegar.
- Verklagsregla skal vera til staðar sem tekur fram, að með allri aðkeyptri óhreinsaðri fitu s.s. hráfisklýsi og hrájurtaolíum skulu fylgja efnagreiningavottorð með greiningum fyrir díoxín og PCB efni sbr. kafla um gæðaeftirlit í II. viðauka reglugerðar nr. [183/2005/EB](#) ([107/2010](#)) með áorðnum breytingum sem urðu með reglugerðum nr. [225/2012/EB](#) ([395/2013](#)) og nr. [2015/1905/EB](#) ([475/2016](#)). Jafnframt skal vera til staðar vinnuregla um meðferð aðkeyptrar fitu sem slík vottorð fylgja ekki.

6.21.2. Skráning

Skráningar eru í samræmi við verklagsreglur.

- Dæmi um skráningu er færsla yfir það sem haft er eftirlit með við móttöku vöru (t.d. ferskleikamat, hitastigsmælingar, ástand umbúða og merkingar). Einnig upplýsingar um díoxínsmælingar samkvæmt vottorðum eða mælingum sem starfsstöðin hefur látið gera.

6.21.3. Móttökuskoðun

Vörur sem teknar eru inn á hráefnalager, uppfylla gefnar kröfulýsingar.

- Kannið hvort starfsfólk aðgæti hvort magn, stærð og auðkenni sé í samræmi við fylgiseðla, lykt og útlit sé eðlilegt, engar skemmdir á innri eða ytri umbúðum.
 - Fer sértækt eftirlit, t.d. greining á örverum og/eða óæskilegum efnum, hitastigsmælingar, skynmat, fram í samræmi við verklagsreglu?
 - Er vara sett til hliðar og auðkennd „ekki til notkunar“, ef hún stenst ekki settar kröfur?
 - Halda frosnar og kældar vörur tilgreindu hitastigi við móttöku?

Starfsmenn sem hlotið hafa sérstaka þjálfun í móttöku hráefna meta fóðurvörur við móttöku.

6.22. Tíma- og hitastigsstýring

- Reglugerð nr. [183/2005/EB II. viðauki \(107/2010\)](#)
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB 25. gr. \(674/2017\)](#)

6.22.1. Verklag*

Verklagsreglur eru til staðar sem tryggja að hitastig hráefnis, hálf unnins og tilbúins fóðurs sé þannig að komið sé veg fyrir vöxt sjúkdómsvaldandi örvera. Verklagsreglan skal tilgreina þær hitastigsviðmiðanir sem gengið er út frá við móttöku hráefnis, í vinnslu og geymslu, sem og við eldun og hitun þegar það á við.

- Hér ber að skoða hvort viðmiðunarmörk séu skilgreind, skráð og hvort gripið sé, til viðeigandi úrbóta.

6.22.2. Skráning hitastigs í kæli, frystiklefum og flutningstækjum

Hitastigi í kæli- og frystiklefum er stýrt, haft er eftirlit með hitastigi og það skráð. Úrbætur eru framkvæmdar og skráðar fari hitastig út fyrir skilgreind viðmiðunarmörk.

- Í frystiklefum skal hitastig skráð reglulega: Fari hitastig upp fyrir viðmiðunarmörk, skal vera hægt að sjá af skráningum að við því hafi verið brugðist.
- Frystigeta klefa skal vera næg þannig að ófrosnar vörur sem settar eru í klefann valdi því ekki að gæði og öryggi þeirra vara sem þar eru fyrir, sé í hættu.
- Gerð og búnaður flutningatækis skal vera þannig að hægt sé að halda því hitastigi sem mælt er fyrir um meðan á flutningi stendur. Leyfilegt er að hitastig frystra afurða sveiflist upp um 3°C í flutningi.

6.22.3. Uppþíðing, kæling og skráning hitastigs og tíma

Uppþíðing og kæling fer fram við þau skilyrði að hætta á fjölgun sjúkdómsvaldandi örvera sé lágörkuð og skráningar sýna að viðmiðunarmörk varðandi tíma og hitastig eru haldin.

- Ef viðmiðunarmörk eru ekki haldin skal vera hægt að sjá af skráningum að fyrirtækið hafi gripið til úrbóta.

6.22.4. Hitameðhöndlun og skráning hitastigs og tíma

Hitameðhöndlun fer fram þannig að hætta á fjölgun sjúkdómsvaldandi örvera er lágmörkuð. og skráningar sýna að viðmiðunarmörk varðandi tíma og hitastig eru haldin.

Kannið hvort eftirfarandi viðmið hafi verið haldin:

- Almennt gildir að þær alþjóðlegu hitastigsviðmiðanir sem hafa verið settar hvað varðar gerilsneyðingu, leifturhitun og dauðhreinsun skulu haldnar. Slíkar viðmiðanir eru væntanlega vaktaðar sem MSS.
- Ef viðmiðunarmörk eru ekki haldin skal vera hægt að sjá af skráningum að fyrirtækið hafi gripið til úrbóta.

6.22.5. Niðursuða og þurrkun & skráning hitastigs og tíma

Hitameðhöndlun fer fram þannig að hætta á fjölgun sjúkdómsvaldandi örvera er lágmörkuð og skráning sýnir að viðmiðunarmörk varðandi tíma og hitastig eru haldin.

- Hafa ber eftirlit með hitastigi og tíma við niðursuðu og þurrkun. Tíma og hitastigsmörk eiga að taka mið af eðli hráefnisins og byggjast á vísindalegum athugunum.
 - nagbein úr skinnnum eða leðri hafi verið hitað nægilega til að drepa smitandi lífverur (þ.m.t. salmonellu),
 - þurrkaður fódurbætir (fiskur, lifur o.fl.) sé skv. viðurkenndum aðferðum,
 - niðursoðið fóður hafi verið hitað að lágmarki 3.0 í Fc gildi í loftþéttum umbúðum,
 - mjólkurvörur hafi verið gerilsneyddar,
 - annað gæludýrafóður en nefnt er hér að ofan hafi verið hitað upp í kjarnahita a.m.k. 90°C.
- Ef viðmiðunarmörk eru ekki haldin skal vera hægt að sjá af skráningu að fyrirtækið hafi gripið til úrbóta.

6.23. HACCP – kerfi*

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) 6. og 7. gr. ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#) 29. gr. ([674/2017](#))

6.23.1. Lýsing á afurðum

Til staðar eru lýsingar á þeim afurðum sem HACCP-kerfið á að ná yfir.

- Gögnin skulu lýsa þeim afurðum sem framleiddar eru í viðkomandi fyrirtæki. Flokka má saman í vöruflokka afurðir að því tilskyldu að afurðirnar séu einsleitar varðandi hættur/áhættur, MSS, viðmiðunarmörk, eftirlit og úrbætur. Meginhættur sem kunna að vera til staðar og fyrirbyggjandi aðgerðir gegn þeim skulu tilgreindar. Í lýsingu á afurðum skal koma fram samsetning (öll innihaldsefni s.s. hráefni, aukefni, íblöndunarefni), efnis- og eðlisfræðileg samsetning (þ. e. þættir sem hafa áhrif á öryggi vörunnar svo sem þurrefni %, salt %, pH, vatnsvirkni), vinnsla (t.d. hitun, þurrkun, frysting o.s.frv.), þökkun, geymsluskiyrði og geymsluþol. Auk þess skal koma fram hver fyrirhuguð notkun er (hráefni í fóður, fódurbætir, heilfóður, o.s.frv.) og hver sé neytendahópurinn (framleiðslufyrirtæki, tegund dýra).

6.23.2. Flæðirit

Til staðar er flæðirit sem sýnir framleiðsluferil afurðarinnar þar sem koma fram öll þau þrep framleiðslunnar sem skipta máli. Lýsing á vinnslu- og verkunarferli sem byggir á flæðiritinu á að vera til staðar. Flæðiritið skal vera sannreynt og staðfest af HACCP-hóp / stjórnanda.

- Flæðiritið skal sýna á myndrænan hátt og í rétttri röð þau þrep sem hin fullunna afurð fer í gegnum við vinnsluna, allt frá innkaupum/móttöku til notkunar eða afhendingar. Á flæðiritinu skulu koma fram tæknilegar upplýsingar um vinnslu og verkunarferlið s.s. hitastig, tími, tafir, pH styrkur. Allar hliðarframleiðslugreinar sem og hugsanlegar endurvinnslur skulu einnig tilgreindar í flæðiritinu. Flæðiritið skal jafnframt sýna þau hráefni sem eru notuð og undirbúning (blöndun) íblöndunarefna, á hvaða þrepi og hvernig þau koma í vöruna. Stjórnandi fyrirtækisins skal staðfesta með undirskrift sinni hvenær flæðiritið tók gildi og að um rétta útgáfu sé að ræða.

Til skal vera lýsing á vinnslu- og verkunarferli. Hverju þrepi í vinnslunni á að fylgja stutt lýsing á því hvað fari þar fram þ.m.t. geymsluskilyrði ef við á.

6.23.3. Hættugreining

Hættur líffræðilegs (örveruvöxtur), efnafræðilegs (þ.m.t. óæskileg efni, hníslalyf o.s.frv.) og eðlisfræðilegs eðlis, sem geta borist með hráefni og íblöndunarefnum eða myndast á hinum ýmsu framleiðsluþrepum og í fullunninni afurð skulu tilgreindar ítarlega.

- Fyrir hverja hættu skal meta líkindi á að hún sé til staðar og hve alvarlegum skaða hættan getur valdið. Niðurstaðan á að vera listi yfir skilgreindar hættur sem nauðsynlegt er að koma í veg fyrir, uppræta eða minnka niður á ásættanlegt stig. Flestum hættunum sem koma fram við þessa hættugreiningu er venjulega stýrt með góðum starfsháttum. Það er mikilvægt að skilgreina hættur eins vel og unnt er. T.d. er ekki nægjanlegt að skilgreina örverumengun sem hættu þar sem hindrun vaxtar eða eyðing mismunandi örvera getur krafist mismunandi aðgerða. Leggja skal yfirvegað mat á þær hættur sem kunna að myndast sem afleiðing af t.d. eftirfarandi:
 - óæskilegum efnum (t.d. arseni, díoxíni, PCB, flúor, kvikasilfri o.s.frv.),
 - örverusmiti/vexti/eiturmyndun, (skilgreina þarf tegundir sjúkdómsvaldandi örvera, sveppaeitur),
 - skordýraeitri, lyfjaleifum (alifuglar),
 - eðlisfræðilegum hættum, óleyfilegri notkun vaxtaukandi efna og ómerktra íblöndunarefna og aukefna.
- Rétt hættugreining er forsenda fyrir virku HACCP kerfi.

6.23.4. Mikilvægir stýristaðir – MSS

Gögn eru til staðar þar sem gerð er grein fyrir því hvaða MSS hafi fundist í framleiðsluferlinum. Mikilvægir stýristaðir eru rétt ákvarðaðir og viðeigandi.

- Mikilvæga stýristaði skal staðsetja og ákvarða fyrir þær hættur sem talin er þörf á að koma í veg fyrir, uppræta eða minnka niður á ásættanlegt stig og sem ekki er stjórnað með góðum starfsháttum. Þegar ákvarða þarf hvort þörf sé á mikilvægum stýristað er stuðst við flæðiritið, hættugreiningu og s.k. greiningartré.

6.23.5. Viðmiðunarmörk

Gögn eru til staðar sem sýna viðmiðunarmörk fyrir þá MSS sem ákvarðaðir hafa verið. Fyrir hvern MSS skal ákvarða viðmiðunarmörk. Mörkin ákvarðast fyrir þann tiltekna MSS þannig að örugglega sé höfð stjórn á hinni greindu hættu/hættum. Dæmi um slík gildi eru hitastig, tími og skynmatsþættir. Gild rök (vísindaleg eða niðurstöður vöktunar) skulu vera fyrir því að ákveðið gildi er valið.

6.23.6. Vöktun

Gögn eru til staðar um hvernig greind hættu er vöktuð á hverjum MSS og stýrt þannig að hún fari ekki út fyrir viðmiðunarmörk.

- Fyrir hvern MSS skal gerð HACCP áætlun þar sem lýst er hvernig staðið er að vöktun til að tryggja að hættan fari ekki út fyrir viðmiðunarmörk. Lýsa þarf **hverju** á að fylgjast með, **hvernig**, **hve oft** og **hver** skuli annast vöktunina og **hvar niðurstöður vöktunar eru skráðar**. Leitast skal við að hafa vöktunina stöðuga og sjálfvirka. Allur mælibúnaður sem notaður er til vöktunar á viðmiðunarmörkum mikilvægra stýristaða, á að vera kvarðaður/ prófaður. Tími sem líða má milli kvörðunar/prófunar skal koma fram í vöktunarlýsingu eða í verklagsreglum um viðhald húsnæðis, innréttinga og búnaðar.

6.23.7. Úrbætur

Gögn eru til staðar sem skilgreina til hvaða aðgerða skuli gripið, bæði gagnvart stjórnun á framleiðsluferlinum sem ekki er undir stjórn, sem og gagnvart afurðunum sem framleiddar hafa verið á tíma sem ekki er vitað um með vissu hvort framleiðslan hafi verið innan viðmiðunarmarka.

- Ef vöktun á MSS leiðir í ljós að viðmiðunarmörk hafa ekki verið haldin, getur verið hættu á ferðum. Úrbætur skul þá tafarlaust gerðar bæði til að leiðrétta framleiðslustjórnunina sem ekki er í lagi og varðandi þær afurðir sem óvissa er um að hafi verið framleiddar innan viðmiðunarmarka. Þessum úrbótum ásamt því hver hafi ábyrgð á framkvæmd úrbóta, skal lýst í HACCP áætluninni ásamt því hvernig sannprófað sé að úrbæturnar hafi skilað árangri. Allar úrbætur skulu skjalfestar.

6.23.8. Sannprófun

Gögn til staðar þar sem fram kemur hvernig og hve oft hver MSS er sannprófaður.

- Verklagsreglur sem sýna að farið sé eftir HACCP áætluninni og að afurðin sé örugg, skulu vera til staðar. Skipuleggja skal þessar aðferðir. Í lýsingu sannprófunaraðgerða skal koma fram hvernig fyrirtækið virkjar HACCP áætlunina, þ.e.a.s. þær aðferðir sem fyrirtækið ætlar að framkvæma til að tryggja að áætlunin sé raunhæf og að afurðin sé örugg, sé þeim fylgt. Lýsing á aðgerðum fyrir rýni allra þátta innra eftirlitskerfisins skal vera til staðar. Rýni skal framkvæma óháð öðrum sannprófunaraðgerðum og gerð a.m.k 1 x árlega. Athuga tilvísun í leiðbeiningar um sýnatökur sem eru framkvæmdar til sannprófunar.
- Þegar eftirlitið byggir á sýnatöku og greiningu á eigin rannsóknastofu, skal matið jafnframt byggja á þeirri greiningu. Fyrirtækið skal byggja rannsóknarstofustarfsemi sína á EN 45001 eða samsvarandi gæðakröfum.

6.23.9. Skráningar

Öll nauðsynleg skjöl, skrár og upplýsingar sem þarf til setja upp HACCP áætlunina hafa verið skilgreind og eru til staðar.

- Verklagsreglur um skjalfestingu á öllum þeim atriðum sem eru hættuleg fyrir öryggi afurðanna verða að vera til staðar. Skráningarnar eiga að vera sönnun þess að kerfið virkar.

6.24. Fyrirbyggjandi aðgerðir samkvæmt hættugreiningu - Sérstakar afurðir

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) 6. og 7. gr. ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#) 29. gr. ([674/2017](#))

6.24.1. Verklag*

Verklagsreglur eru til staðar sem tryggja að hráefni, íblöndunarefni, hálfunnar vörur og fullunnar afurðir og/eða framleiðsluumhverfi, þar sem sjúkdómsvaldandi örverur geta vaxið eða eitur myndast, undirgangist fullnægjandi meðhöndlun og /eða kælingu þannig að heilsufarsleg hættu myndist ekki. Rök hafa verið sett fram í hættugreiningu um að fyrirbyggjandi aðgerðir sbr. hér að ofan komi í veg fyrir vöxt sjúkdómsvaldandi örvera. Fyrirtækið hefur tiltækt skjalfest verklag um stýringu, vöktun og skráningar um þetta.

- Kannið t.a.m. verklag fyrir afurðir þar sem sýrustig /pH-gildi, hitun, eða rakainnihald eru þýðingarmikil fyrir öryggi fódurs og það geymsluþol sem er tilgreint í vörulýsingu, t.d. mælingu á þurrefni í nagvöru, vatnsvirkni í korni, sýrustig í svínafóðri, hitastig og tími við fóðurlöndun.
- Þetta á einnig við um framleiðsluskipulag þar sem það getur haft þýðingu til að hindra mengun t.d. hníslalyfja ásamt vottorðum um rannsóknarniðurstöður á hráefnum.
- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

6.24.2. Skráning

Skráningar sýna að mæligildi úr stýringu framleiðsluferla sem hafa þarf stjórn á, eru innan viðmiðunarmarka.

Sýni skráningar mæligildi utan viðmiðunarmarka, skal koma fram til hvaða úrbóta hafi verið gripið.

6.25. Ákvæði v. díoxín- og PCB-mælingar á lýsi og fitu sem ætluð eru í fóður

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) II. viðauki og breytingareglugerðir nr. [225/2012/EB](#), ([395/2013](#)) og [2015/1905/EB](#) ([475/2016](#)) ([107/2010](#))
- Tilskipun [2002/32/EB](#) I. viðauki V. þáttur.

6.25.1. Verklag

Starfsstöðvar sem framleiða hrálýsi, hrájurtaolíur og aðrar óhreinsaðar fituríkar afurðir, skulu vera með skriflegar verklagsreglur varðandi vöktun díoxíns og PCB efna í þessum efnum. Þær skulu gerðar í samræmi við kafla um gæðaeftirlit í II. viðauka reglugerðar nr. 183/2005/EB (107/2010) með áorðnum breytingum sem urðu með reglugerðum nr. 225/2012/EB (395/2013) og nr. 2015/1905/EB (475/2016). Fyrir hendi skal vera samningur við löggilta efnagreiningastofu um greiningar á þessum efnum og túlkun niðurstaðna með hliðsjón af tilskipun nr. 2002/32/EB ásamt tilkynningaskyldu til Matvælastofnunar mælist þessi efni yfir leyfðum mörkum. Upplýsingarnar skulu vera aðgengilegar fyrir kaupendur þessara afurða.

Hámarksgildi og viðbragðsgildi díoxíns, díoxín líkra PCB-efna og annarra PCB-efna í jurtaolíum og fisklýsi

Tegund fitu	Díoxín ng WHO-PCDD/F-TEQ/kg	Díoxín + DL PCB ng WHO-PCDD/F-TEQ/kg	Ekki DL PCB µg/kg m.v. 12% raka
Jurtaolíur og aukaafurðir þeirra	0,75	1,5	10
Fisklýsi	5,0	20,0	175
Jurtaolíur og aukaafurðir þeirra	0,5 (viðbragðsgildi)	0,5 (viðbragðsgildi f. DL PCB)	
Fisklýsi	4,0 (viðbragðsgildi)	11,0 (viðbragðsgildi f. DL PCB)	

Gildin eru miðuð við 12% rakainnihald. (Tilskipun nr. [2002/32/EB](#).)

6.25.2. Skráning

Kannið sérstaklega hvort niðurstöður díoxín og PCB efnagreininga séu til staðar varðandi fituríkar afurðir t.d. lýsi og jurtaolíur, sem starfsstöðin framleiðir og selur frá sér. Að niðurstöður þessara greininga séu innan þeirra marka sem gefnar eru í tilskipun 2002/32/EB. Séu þessar mælingar ekki til staðar eða að selt lýsi greinist yfir mörkum fyrir díoxín og/eða PCB skal þetta atriði dæmt sem „Alvarlegt frávik“.

7. Neytendavernd

7.21. Rekjanleiki

- Lög nr. [22/1994](#) 7.gr. (f)
- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) 1. gr., I. og II. viðauki ([107/2010](#))
- Reglugerð nr. [1069/2009/EB](#) 22. gr., reglugerðar nr. [142/2011/EB](#) 17. gr. og VIII. viðauki ([674/2017](#))

7.21.1. Verklag*

Verklagsregla er til um rekjanleika innkominna vara sem og afhentra vara. Verklagið skal tryggja að til staðar séu gögn sem auðvelda rekjanleika.

- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá. Geyma skal gæðaskrár að lágmarki 2 ár.

7.21.2. Skráning

Skráningar og dagbókarfærslur gera það kleift að rekja hráefni, umbúðir og afurðir/fóður eitt skref fram og eitt skref aftur í fóðurkeðjunni.

- Upplýsingarnar skulu að lágmarki ná til:
 - Birgja, hvað var afhent, dagsetningu afhendingar, lotunúmer eða framleiðsludagsetningu
 - Hvað hafi verið afgreitt út, lotunúmer eða framleiðsludagsetningu, hver móttakandi sé og dagsetningu afgreiðslunnar.
- Varðandi hvaða frekari upplýsingar skulu vera tiltækar sem og hve lengi slíkar upplýsingar skuli vera tiltækar, er vísað til reglugerðar nr. 178/2002/EB. (102/2010). Sjá leiðbeiningar MAST um rekjanleika.

Framleiði starfsstöðin fóðurefni úr dýraríkinu þurfa viðskiptaskjöl að fylgja. Sé um að ræða flutning á unnu dýrapróteini (PAP) á milli ríkja þarf að skrá flutninginn í TRACES sem kemur þá í stað viðskiptaskjala.

7.22. Kvartanir / innkallanir/ tilkynningaskylda

- Lög nr. [22/1994](#) 7.gr. (e)
- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) II. viðauki ([107/2010](#))

7.22.1. Verklag*

Fyrirtækið skal hafa reglur um meðferð kvartana og innköllun fóðurs. Áætlaða framkvæmd reglnanna er hægt að virkja hratt og örugglega komi þær aðstæður upp að grípa þurfi til stöðvunar á dreifingu fóðurs, taka fóður af markaði og innköllunar fóðurs frá neytendum, og taka þær mið af alvarleika atviksins og umfangi. Tilkynna skal til MAST ef fóður er innkallað vegna gruns eða vitneskju um hættu sem getur valdið dýrum eða neytendum heilsutjóni.

- Stjórnandi fóðurfyrirtækis skal gera ráðstafanir til að stöðva dreifingu fóðurs, taka þau af markaði, og innkalla hafi hann vitneskju eða grun um að fóður innhaldi örverur, eiturefni sem geta valdið neytendum heilsutjóni eða ofnæmis og óþolsvaldar eru ekki merktir á umbúðum. Tilkynna skal MAST, skriflega, um slíkar innkallanir. Einnig skal grípa til viðeigandi úrbóta í samráði við MAST. Skilgreina skal verklag um innköllun fóðurs.
- Verklag um viðbrögð, meðferð og eftirfylgni skal einnig vera til staðar ef upp kemur grunur um skemmt eða hættulegt fóður.
- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

7.22.2. Innkallanir

Skráningar eru í samræmi við verklagsreglur.

- Matið byggir á skjölum sem sýna að upplýsingum/kvörtunum um gallaða vöru er fylgt eftir og leiða til rannsóknar á orsökum. Framkvæmd afturköllunarinnar er skráð.

7.22.3. Tilkynningarskylda

Fyrirtækið tilkynnir til Matvælastofnunar hafi það grun um að fóður sem það hefur framleitt geti verið skemmt eða hættulegt. Tilkynningarskyldan á við allt sem getur valdið því að fóður valdi heilsutjóni sbr. þau viðmið sem hafa verið sett í reglugerðum sem og ef tilkynningaskyldar örverur greinast í fóðri.

Tafla yfir bakteríur og eiturefni sem ber m.a. að tilkynna

Bakteríur m.a.	Eiturefni m.a.
<i>Clostridium botulinum</i>	PSP
<i>Enterohemorrhagiskur E. coli</i>	ASP
<i>Giardia Lamblia</i>	DSP
<i>Campylobacter sp.</i>	Histamín
<i>Vibrio cholerae</i>	Díoxín og PCB
<i>Legionella sp.</i>	Aflatoxin B ₁
<i>Listeria monocytogenes</i>	Plágueyðar
<i>Bacillus anthracis</i>	Kjötmjöl
<i>Salmonella sp.</i>	
<i>Shigella sp.</i>	

7.23. Úrbætur*

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) 6. gr. ([107/2010](#))

7.23.1. Skráningar

Af skráningum má sjá að úrbætur eru gerðar þegar mæligildi úr vöktun eða sannprófun leiða í ljós frávik. Ef ekki hefur verið gripið til úrbóta í kjölfar athugasemda eftirlitsaðila.

- Undir þessum lið eru metnar þær úrbætur sem gerðar eru undir viðkomandi eftirlitsstað. Ef frávik sem hefur komið fram í skoðun hefur ekki verið lagfært við næstu endurkomu eða reglubundið eftirlit, skoðast það sem alvarlegt frávik undir þessum lið.

Í því skyni að uppfylla kröfur sem til þeirra eru gerðar skulu leyfishafar framkvæma úrbætur innan tiltekins frests og laga þau atriði sem voru ekki í lagi við fyrri skoðun. Viðhalds- / úrbótaáætlun sem inniheldur eðlilega tímafresti og er virk, telst vera jafngild því að úrbætur hafi verið gerðar hvað varðar dóm.

Mat á athugasemd: Athugasemd við þetta skoðunaratriði er alltaf Alvarlegt frávik.

7.24. Innri úttektir

- Reglugerð nr. [183/2005/EB](#) 6. gr. ([107/2010](#))

7.24.1. Verklag*

Verklagsregla er til staðar sem sýnir að fyrirtækið rýni reglulega og eigi sjaldnar en árlega, þau kerfi og þær verklagsreglur sem eru mikilvægar vegna öryggis fóður og lögmæti þannig að það sé tryggt að breytingar séu teknar til greina, innleiddar og séu viðeigandi.

- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.
- Við verulega breytingu á framleiðslu, s.s. breytingu á hráefni, aðstæðum eða öðrum þáttum, skal sannprófa innra eftirlitskerfið.
- **Sannprófun felst m.a. í eftirfarandi:**
 - Samanburður á lýsingu á starfsemi og starfsemi í reynd.
 - Staðfestingu á áhættumörkum vegna mikilvægra stýristaða.
 - Endurskoðun frávíka á mikilvægum stýristöðum.
 - Rýni í innra eftirlitskerfi, skráningar því tengdu og úrbætur sem gripið var til.

7.24.2. Skráningar

Af skráningum má sjá að eftirlit er reglulega framkvæmt, skýrslur eru til staðar og tíðni er í samræmi við skráða verklagsreglu.

- Kannið hvort til séu skrár yfir þær breytingar og úrbætur sem gerðar eru á innra eftirlitskerfinu.
- Kannið hvort í notkun séu rétt og viðeigandi útgáfa gæðaskjala.